

Sigmund Freud

ΓΙΑ ΤΗΝ ΨΥΧΟΓΕΝΕΣΗ ΜΙΑΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑΣ ΟΜΟΦΥΛΟΦΥΛΙΑΣ (1920)

Μετάφραση

Μαρία Ταλαρούγκα [I, II], Βέρα Ευτυχιάδου [III, IV]

Επιμέλεια

Μαρία Ταλαρούγκα

Σημείωμα¹:

Όπως πληροφορούμαστε από τον Ernest Jones (1962b, τ.2, σελ. 331) η παρούσα μελέτη τελείωσε τον Ιανουάριο του 1920 και δημοσιεύθηκε τον Μάρτιο. Μετά από μια παύση σχεδόν είκοσι ετών, ο Freud παρουσιάζει εδώ μια πολύ λεπτομερή, αν και μη ολοκληρωμένη περίπτωση μιας γυναίκας ασθενούς.

Αλλά ενώ στην «Ανάλυση της Dora» [1905 (1901)] όπως και στις θέσεις του στις «Μελέτες για την υστερία» (1895) το θέμα ήταν αποκλειστικά η υστερία, ο Freud άρχισε τώρα να διερευνά από πιο κοντά το συνολικό ερώτημα της γυναικείας σεξουαλικότητας. Οι έρευνές του οδήγησαν τελικά στις εργασίες περί των συνεπειών της ανατομικής διαφοράς του φύλου (1925), περί της γυναικείας σεξουαλικότητας (1931) και στη 23^η παράδοση της *Νέας σειράς παραδόσεων* (1933). Πέραν τούτου η παρούσα μελέτη περιέχει διατυπώσεις μερικών ύστερων απόψεων του Freud για την ομοφυλοφιλία γενικά, όπως και μερικές ενδιαφέρουσες παρατηρήσεις όσον αφορά τεχνικά ερωτήματα.

I

Η θηλυκή ομοφυλοφιλία, σίγουρα όχι λιγότερο συχνή από την ανδρική, όμως πολύ λιγότερο θορυβώδης όχι μόνο αγνοήθηκε από τον ποινικό νόμο, αλλά παραμελήθηκε και από την ψυχαναλυτική

¹ [Σημείωμα της έκδοσης: Studienausgabe, τόμος VII, σελ 256. Η μετάφραση ακολουθεί και την έκδοση της Studienausgabe και το κείμενο από τα άπαντα: Gesammelte Werke, τόμος 12. Σ.τ.Μ]

έρευνα. Εξ' αυτού, η ανακοίνωση μιας μεμονωμένης, όχι και τόσο οξείας περίπτωσης, στην οποία κατέστη δυνατόν να αναγνωρίσουμε σχεδόν χωρίς κενά την ψυχική ιστορία γένεσής της, ενδέχεται να αξιώσει την προσοχή μας. Παρόλο που η παρουσίαση δεν φέρει παρά μόνο τα περιγράμματα των συμβάντων και την κατανόηση που αποκομίσαμε από την περίπτωση, υπεξαιρώντας όλες τις χαρακτηριστικές λεπτομέρειες, βάσει των οποίων ερμηνεύουμε, αυτός ο περιορισμός εξηγείται εύκολα, λόγω της απαιτούμενης ιατρικής εχεμύθειας αυτής της τωρινής περίπτωσης.

Ένα δεκαοχτάχρονο όμορφο και έξυπνο κορίτσι από οικογένεια υψηλής τάξης, προξένησε την δυσαρέσκεια και την ανησυχία των γονιών του, λόγω της τρυφερότητας με την οποία ακολουθεί μια περίπου κατά δέκα χρόνια μεγαλύτερη κυρία «του καλού κόσμου». Οι γονείς ισχυρίζονται ότι αυτή η κυρία, παρά το καλό της όνομα, δεν είναι τίποτε άλλο από μια κοκότα. Γι' αυτήν είναι γνωστό, ότι ζει σε μια παντρεμένη φίλη, με την οποία διατηρεί στενές σχέσεις, ενώ ταυτόχρονα βρίσκεται σε χαλαρές ερωτικές σχέσεις με έναν αριθμό ανδρών.

Το κορίτσι δεν αντιμάχεται αυτές τις κακολογίες, δεν επηρεάζεται όμως απ' αυτές ως προς την αφοσίωση του προς την κυρία, αν και δεν του λείπει η αίσθηση της ευπρέπειας και της αγνότητας. Καμμιά απαγόρευση και καμμιά επιτήρηση δεν την αποτρέπει να χρησιμοποιεί κάθε φειδωλή ευκαιρία συναναστροφής με την αγαπημένη, να πληροφορείται για όλες τις συνήθειες της ζωής της, να την περιμένει με τις ώρες στην πόρτα του σπιτιού της ή στις στάσεις του τραμ, να της στέλνει λουλούδια, κοκ. Είναι ολοφάνερο ότι το ενδιαφέρον αυτό του κοριτσιού έχει καταστρατηγήσει όλα τα υπόλοιπα. Δεν νοιάζεται για την περαιτέρω μόρφωσή της, δεν δίνει καμία αξία στην κοινωνική συναναστροφή και σε πράγματα που φυσιολογικά θα άρεσαν στα κορίτσια και διατηρεί την παρέα μόνο με μερικές φίλες, τις οποίες τις έχει σαν έμπιστες ή σαν βοηθούς. Το πόσο έχει προχωρήσει η σχέση μεταξύ της κόρης τους με εκείνη την αμφισβητούμενη κυρία και αν έχει ήδη υπερβεί τα όρια μιας τρυφερής λατρείας [Schwärmerei: εκθιασμός] οι γονείς δεν το γνωρίζουν. Δεν παρατήρησαν ποτέ, το κορίτσι να έχει ενδιαφέρον για νεαρούς άντρες και να αρέσκεται από τον θαυμασμό τους: απεναντίας τους είναι σαφές, ότι αυτή η παροντική κλίση για μια

γυναίκα δεν είναι παρά η συνέχιση αυτού, που φαίνεται να ισχύει τα τελευταία χρόνια και για άλλα γυναικεία πρόσωπα, γεγονός που είχε ξυπνήσει την καχυποψία και την αυστηρότητα του πατέρα.

Δυο συμπεριφορές της, φαινομενικά αντίθετες μεταξύ τους ενόχλησαν περισσότερο τους γονείς. Πρώτον, ότι δεν την ένοιαζε καθόλου να εμφανίζεται δημοσίως σε δρόμους που έχουν κόσμο μαζί με την κακόφημη ερωμένη, έτσι ώστε παραμελούσε και την δική της φήμη, και δεύτερον, ότι δεν δίσταζε να χρησιμοποιήσει οποιοδήποτε μέσο για να ξεγελάσει, οποιαδήποτε δικαιολογία και οποιοδήποτε ψέμα για να διευκολύνει τις συναντήσεις μαζί της και να τις καλύψει. Δηλαδή υπερβολική ανοιχτότητα από την μια και πλήρης υποκρισία από την άλλη. Μια μέρα έτυχε, αναμενόμενο να συμβεί υπό αυτές τις συνθήκες, και ο πατέρας συνάντησε την κόρη του στο δρόμο, η οποία συνοδευόταν από εκείνη την κυρία που του ήταν ήδη γνωστή. Πέρασε από μπροστά τους με ένα οργισμένο βλέμμα που δεν προμήνυε τίποτα καλό. Αυτοστιγμεί το κορίτσι έφυγε απότομα, σκαρφάλωσε στο τείχος και κατακρημνίστηκε στην τάφρο του τρένου. Αυτή η απόπειρα αυτοκτονίας που αναμφισβήτητα την εννοούσε στα σοβαρά, της κόστισε μια μακρά παραμονή στο νοσοκομείο, αλλά ευτυχώς με ελάχιστες βλάβες. Μετά την ανάρρωσή της, η κατάστασή της ήταν πιο ευνοϊκή για αυτά που επιθυμούσε. Οι γονείς δεν τολμούσαν πλέον να της πάνε κόντρα τόσο αποφασιστικά και η κυρία, η οποία μέχρι τότε είχε συμπεριφερθεί ψυχρά και απορριπτικά στην διεκδίκησή της, είχε συγκινηθεί από την τόσο αδιάσειστη απόδειξη του σοβαρού της πάθους και άρχισε να την μεταχειρίζεται πιο φιλικά.

Περίπου μισό χρόνο μετά από αυτό το ατύχημα, οι γονείς απευθύνθηκαν στον γιατρό και του ανέθεσαν να επαναφέρει την κόρη τους στην κανονικότητα [Norm]. Η απόπειρα αυτοκτονίας του κοριτσιού, τους είχε δείξει ότι τα ισχυρά μέσα των αρχών του σπιτιού δεν ήταν σε θέση να αντιμετωπίσουν την παρούσα διαταραχή. Όμως εδώ θα ήταν καλό να εξετάσουμε την στάση του πατέρα και αυτήν της μητέρας ξεχωριστά. Ο πατέρας ήταν ένας σοβαρός, αξιοσέβαστος άνδρας κατά βάθος πολύ τρυφερός, κάπως αποξενωμένος από τα παιδιά, λόγω της υποτιθέμενης αυστηρότητάς του. Η συμπεριφορά του προς την μοναχοκόρη του καθοριζόταν κατά πολύ από την προσοχή και τον σεβασμό προς την γυναίκα του,

την μητέρα της. Όταν πληροφορήθηκε για πρώτη φορά για τις ομοφυλόφιλες τάσεις της κόρης του, τον έπιασε οργισμένος αναβρασμός και ήθελε να της ασκήσει πίεση με απειλές· μπορεί να ταλαντεύτηκε τότε με διάφορες ιδέες, το ίδιο επίπονες, θεωρώντας το ποιόν της διεφθαρμένο, εκφυλισμένο ή πνευματικά άρρωστο. Ακόμη και μετά το ατύχημα δεν στάθηκε στο ύψος μιας σοφότερης καρτερίας, για την οποία ένας από τους γιατρούς συναδέλφους μας σε έναν παρόμοιο εκτροχιασμό της οικογένειάς του, είχε διατυπώσει: «είναι κι αυτό μια ατυχία [Malheur] όπως κι άλλες!». Η ομοφυλοφιλία της κόρης του είχε κάτι που του ξυπνούσε την πιο δυνατή πικρία. Ήταν αποφασισμένος να την καταπολεμήσει με όλα τα μέσα· η ευρέως διαδεδομένη άποψη στην Βιέννη, ότι η ψυχανάλυση δεν αξίζει και πολλά, δεν τον εμπόδισε να της απευθυνθεί και να ζητήσει την βοήθεια της. Αν αποτύγγανε κι αυτός ο δρόμος, είχε κι άλλον άσσο στο μανίκι, ως το πιο δυνατό αντίδοτο· μια πολύ γρήγορη παντρεία θα αφύπνιζε τα φυσικά ένστικτα του κοριτσιού και θα κατέπνιγε τις αφύσικες τάσεις της.

Η θέση της μητέρας του κοριτσιού δεν ήταν τόσο εύκολα διαβλέψιμη. Ήταν ακόμη μια νεαρή γυναίκα, που δεν ήθελε προφανώς να εγκαταλείψει την προσδοκία να αρέσκειται στην ομορφιά της. Ήταν όμως σαφές ότι δεν έπαιρνε και τόσο τραγικά την λατρεία της κόρης της και σε καμία περίπτωση δεν εξαγριωνόταν γι' αυτό όπως ο πατέρας. Απολάμβανε μάλιστα για αρκετό καιρό την εμπιστοσύνη που της έδειχνε το κορίτσι, αναφορικά με τον έρωτά της προς εκείνη την κυρία. Η αρνητική στάση της, εναντίον του κοριτσιού, καθοριζόταν κατ' ουσίαν από την επιβλαβή δημοσιότητα με την οποία η κόρη της εκδήλωνε τα αισθήματά της μπροστά σ' όλον τον κόσμο. Είχε υπάρξει η ίδια νευρωτική για πολλά χρόνια, έχαιρε μεγάλης επιείκειας από την πλευρά του άντρα της, μεταχειριζόταν τα παιδιά της πράγματι άνισα, ήταν σκληρή με την κόρη της και υπερτρυφερή με τα τρία της αγόρια, από τα οποία το πιο μικρό ήρθε αργά, και τώρα που μιλάμε, δεν έχει γίνει ακόμη τριών χρονών. Δεν ήταν εύκολο να μάθουμε πιο συγκεκριμένα πράγματα για τον χαρακτήρα της, διότι λόγω των κινήτρων που μπόρεσαν να γίνουν αργότερα κατανοητά, η ασθενής ήταν πάντα επιφυλακτική ως προς τα στοιχεία που έδινε για την μητέρα της, πράγμα που δεν ίσχυε καθόλου για τον πατέρα της.

Ο γιατρός που θα αναλάμβανε την θεραπεία του κοριτσιού είχε πολλούς λόγους να αισθάνεται δυσαρέσκεια. Δεν είχε μπροστά του την κατάσταση, την οποία απαιτεί η ανάλυση, στην οποία μπορεί να δοκιμάσει μόνη της την αποτελεσματικότητά της. Αυτή η κατάσταση φαίνεται ως γνωστόν, στην ιδανική εκδοχή της έτσι, ώστε κάποιος, ο οποίος κατά τα άλλα είναι κύριος του εαυτού του, υποφέρει από μια εσωτερική σύγκρουση που δεν μπορεί να την λύσει μόνος του, έρχεται μετά στον αναλυτή, του παραπονιέται γι' αυτό και τον παρακαλεί να τον βοηθήσει. Τότε ο γιατρός εργάζεται χέρι χέρι με το ένα μέρος της παθολογικά διαιρεμένης σε δυο προσωπικότητας, ενάντια στο άλλο μέρος της σύγκρουσης. Άλλες καταστάσεις όπως αυτή είναι λίγο ως πολύ δυσμενείς για την ανάλυση και προσθέτουν καινούριες δυσκολίες στις [ήδη υπάρχουσες, Σ.τ.Μ] εσωτερικές δυσκολίες της περίπτωσης. Καταστάσεις, όπως του υποψήφιου ιδιοκτήτη, που παραγγέλνει στον αρχιτέκτονα μια βίλα κατά το γούστο του και τις ανάγκες του, ή του ευλαβούς δωρητή που θέλει να του φτιάξει ο καλλιτέχνης μια αγιογραφία, που στην άκρη της θέλει να βάλει και το δικό του το πορτραίτο ως προσκυνητή, δεν συνάδουν κατά βάσει με τις συνθήκες της ψυχανάλυσης. Ναι μεν συμβαίνει κάθε μέρα, να απευθύνεται ένας σύζυγος στο γιατρό λέγοντας: η γυναίκα μου είναι νευρική, γι' αυτό δύσκολα συμβιβάζεται μαζί μου, καν τε την καλά, για να μπορέσουμε να διεξάγουμε ξανά έναν ευτυχισμένο γάμο. Αποδεικνύεται όμως αρκετά συχνά, ότι μια τέτοια ανάθεση δεν μπορεί να διεκπεραιωθεί, αυτό σημαίνει πως ο γιατρός δεν μπορεί να επιτύχει το αποτέλεσμα, λόγω του οποίου ο άντρας ήθελε την θεραπεία. Ακριβώς όπως και η γυναίκα, που όταν απελευθερωθεί από τις νευρωτικές αναστολές της, καταφέρνει τον χωρισμό στον γάμο της, που διατηρείτο μόνο υπό την προϋπόθεση της νεύρωσής της. Ή ακόμα, γονείς απαιτούν να κάνεις καλά το παιδί τους που είναι νευρικό και ανυπάκουο. Θεωρούν υγιές παιδί, ένα παιδί που δεν δυσκολεύει καθόλου τους γονείς του και που δεν τους προσφέρει παρά μόνο χαρά. Μπορεί να του πετύχει του γιατρού και να το φτιάξει το παιδί, αλλά μετά την ίαση παίρνει ακόμα πιο αποφασιστικά τον δικό του δρόμο και οι γονείς γίνονται ακόμη πιο δυσαρεστημένοι από πριν. Με δυο λόγια, δεν είναι το ίδιο, να έρθει ένας άνθρωπος στην ανάλυση με δική του επιδίωξη, ή να έρχεται επειδή άλλοι τον φέρνουν εκεί, να επιθυμεί μόνος του την αλλαγή του, ή να την επιθυμούν μόνο οι συγγενείς

του που τον αγαπούν, ή αυτοί από τους οποίους θα αναμενόταν μια τέτοια αγάπη.

Ως περαιτέρω δυσμενείς στιγμές στην παρούσα υπόθεση, θα πρέπει να αξιολογήσουμε το γεγονός, ότι το κορίτσι δεν ήταν άρρωστο - δεν υπέφερε από εσωτερικά αίτια, δεν παραπονιόταν για την κατάσταση της – και επίσης, ότι η ανάθεση δεν συνίστατο στο να λύσει μια νευρωτική σύγκρουση, αλλά στο να οδηγήσει από την μια παραλλαγή της γενετήσιας σεξουαλικής οργάνωσης στην άλλη. Αυτό το επίτευγμα, να εξαλείψεις την γενετήσια αντιστροφή² [Inversion] ή την ομοφυλοφιλία, δεν φάνηκε ποτέ εύκολο από την εμπειρία μου ως τώρα. Πολύ περισσότερο βρήκα, ότι αυτό δεν επιτυγχάνεται παρά μόνο κάτω από ιδιαιτέρως ευνοϊκές περιστάσεις και ότι ακόμη

² [“Inversion” είναι όρος, που χρησιμοποιείται τον 19^ο αιώνα και στις αρχές του 20^{ου} στα γερμανικά ιατρικά περιοδικά και συγγράμματα, για την ομοφυλοφιλία. “Invertierte” (αντεστραμμένοι) είναι συνώνυμο του ομοφυλόφιλοι, με την έννοια ότι έχουν αντιστρέψει το φύλο στο ερωτικό αντικείμενο (ερωτικό αντικείμενο [Liebesobjekt] κατά τον Freud, είναι το πρόσωπο που αγαπούν), ή ότι έχουν ταυτιστεί με το φύλο ενός πρότερου ερωτικού αντικείμενου, δηλαδή ορίζονται από την θέση που λαμβάνουν απέναντι στο ερωτικό αντικείμενο, βλ. υποσημ. 7 του παρόντος κειμένου]. Η “Inversion” μεταφράζεται ως «αντιστροφή», ως «αναστροφή», σε κάποιες περιπτώσεις και ως «μεταστροφή». Επιλέξαμε σε αυτήν την μετάφραση την «αντιστροφή». Σε αυτό κείμενο του Freud, δεν υπάρχει ο όρος “Perversion”: «διαστροφή», όμως υπάρχει κανονικά ο όρος ομοφυλοφιλία, ομοφυλόφιλος/η, μαζί με τον όρο “Inversion”. Υπήρχε μια μεγάλη συζήτηση από το 1868 έως και το 1935 στα ιατρικά και επιστημονικά περιοδικά της εποχής, από συγγραφείς διαφορετικών χωρών, που αφορά την καταλληλότητα των όρων που χρησιμοποιούνται: die Anderen (οι άλλοι), konträrsexuell (αντίθετα σεξουαλικοί), Inversion/Invertierte (αντιστροφή/αντεστραμμένοι), Homo sexualis /Homosexuelle (ομοφυλόφιλοι), Homoerotik-Homoeroten (ομοερωτικοί) κλπ, κλπ. Ο Freud παραλαμβάνει τον όρο “Inversion” το 1905, από τους γάλλους γιατρούς Jean Martin Charcot και V. Magnan, από τους οποίους είχε επηρεαστεί κατά πολύ ήδη από το 1882.

Το 1866 ο γερμανός ψυχίατρος R. v. Ebbing εκδίδει ένα σύγγραμμα για τις σεξουαλικές διαταραχές, το “Psychopathia Sexualis”, όπου αποδίδει μεγάλη σπουδαιότητα στους κληρονομικούς παράγοντες κατά την εξέταση της αιτιολογίας των ψυχικών νόσων και μελετά τις ιατρικές και νομικές επιπτώσεις της *διαστροφής*, καθώς και πολλαπλά προβλήματα που τίθενται στα δικαστήρια από *σεξουαλικά διεστραμμένους*. Αυτό το έργο που ουσιαστικά είναι ένας μεγάλος κατάλογος των διαστροφών, γίνεται η βίβλος της εποχής για τα ερωτήματα της σεξουαλικότητας, πράγμα που δεν αφήνει να ακουστούν στους τότε γιατρούς, οι θέσεις του Freud για τις οποίες ο Ebbing λέει, πως μοιάζουν με επιστημονικό παραμύθι.

Ο Freud προσπαθεί να βρει μια βάση για την διαστροφή, η οποία θα μπορούσε να αμφισβητήσει τον παραδοσιακό ορισμό της σεξουαλικότητας. Σύγκρ.: «Τρεις μελέτες για την σεξουαλική θεωρία», 1905. Χρησιμοποιεί τον όρο «διαστροφή» [Perversion] όσον αφορά τις καθηλώσεις ή και παλινδρομήσεις στις μερικές ορμές – η ορμή δεν είναι ολόκληρη - στον δρόμο προς την γενετήσια σεξουαλική ωρίμανση, όπως θεωρεί, η οποία, με την έννοια της έμφυλης ορμής, λείπει στην παιδική ηλικία. Αυτή η πορεία προς την γενετήσια σεξουαλική ωρίμανση δεν είναι κάτι αυτονόητο και εξαρτάται κατά πολύ από την προσωπική ιστορία του κάθε ανθρώπου. Θεωρεί ότι η διαστροφή είναι οι μη επεξεργασμένες και μη απωθημένες εκδηλώσεις της παιδικής σεξουαλικότητας και μέσω αυτού, επιβεβαιώνει την υπόθεσή του, ότι υπάρχει πολύμορφη διαστροφική προδιάθεση που ορίζει την παιδική σεξουαλικότητα. Σ.τ.Μ].

και τότε η επιτυχία στην ουσία έγκειται, στο να μπορέσεις να απελευθερώσεις στο αποκλειστικά ομοφυλόφιλο άτομο, τον μέχρι τότε κλειστό δρόμο προς το άλλο φύλο, δηλαδή να επανασυγκροτήσεις την πλήρη αμφισεξουαλική λειτουργία του. Θα έγκειτο τότε στην δική της ευχέρεια [της αμφισεξουαλικής λειτουργίας, Σ.τ.Μ.], αν θέλει να αφήσει να ερημώσει ο άλλος δρόμος που αποκηρύσσει η κοινωνία, και μάλιστα σε μεμονωμένες περιπτώσεις, το έχει κάνει κιόλας. Πρέπει να πούμε, ότι ακόμα και η φυσιολογική σεξουαλικότητα βασίζεται σε έναν περιορισμό της επιλογής αντικειμένου και γενικά ότι το εγχείρημα να μετατρέψουμε έναν πλήρως εξελιγμένο ομοφυλόφιλο σε ετεροφυλόφιλο, δεν είναι και τόσο φιλόδοξο, όπως ακριβώς και το αντίστροφο, παρόλο που αυτό δεν το προσπαθούμε ποτέ για ευνόητους πρακτικούς λόγους.

Οι επιτυχίες της ψυχαναλυτικής θεραπείας στην μεταχείριση της όντως πολυμορφικής ομοφυλοφιλίας δεν είναι και πραγματικά σημαντικές αριθμητικά. Κατά κανόνα ο ομοφυλόφιλος δεν είναι σε θέση να παραιτηθεί από το αντικείμενο της ηδονής του [Lustobjekt]· δεν πετυχαίνουμε να τον πείσουμε ότι η ηδονή [Lust], από την οποία παραιτείται εδώ, θα επαναβρισκόταν σε περίπτωση αντιστροφής σε άλλο αντικείμενο. Αν ποτέ ξεκινήσει θεραπεία, αυτό γίνεται ως επί τω πλείστων υπό την πίεση εξωτερικών κινήτρων, όπως τα κοινωνικά μειονεκτήματα και οι κίνδυνοι της επιλογής αντικειμένου του, και τέτοιου είδους συνιστώσες της ορμής αυτοσυντήρησης, αποδεικνύονται πολύ αδύναμες στον αγώνα ενάντια στις σεξουαλικές του κλίσεις. Μπορεί τότε σύντομα να του αποκαλυφθεί το κρυφό του σχέδιο, να καταφέρει να καθησυχαστεί με την λαμπρή αποτυχία αυτής της προσπάθειας, να σκεφτεί ότι έχει κάνει τα μέγιστα ενάντια σ' αυτήν την ιδιαιτερότητά του και έτσι τώρα δικαιούται να αφευθεί σε αυτήν, με την συνείδησή του ήσυχη. Εκεί όπου ο σεβασμός προς τους αγαπημένους γονείς και συγγενείς είναι αυτά που έχουν κινητοποιήσει την προσπάθεια ίασης, η περίπτωση κάπως αλλάζει. Υπάρχουν τότε πραγματικά λιβιδινικές τάσεις που μπορούν να αναπτύξουν αντίθετες ενέργειες προς την ομοφυλοφιλική επιλογή αντικειμένου, όμως η δύναμή τους σπανίως επαρκεί. Η πρόγνωση της ψυχαναλυτικής θεραπείας τίθεται ευνοϊκότερη, μόνο, όπου η καθήλωση στο αντικείμενο ιδίου φύλου δεν έχει γίνει αρκετά ισχυρή, ή εκεί, όπου βλέπουμε σοβαρές

ενδείξεις και κατάλοιπα της ετεροφυλόφιλης επιλογής αντικειμένου, δηλαδή όπου υπάρχει ακόμη περισσότερο ταλαντευόμενη, ή σαφής αμφισεξουαλική οργάνωση.

Για αυτόν τον λόγο, απέφυγα παντελώς να δώσω ελπίδες στους γονείς ως προς την εκπλήρωση της επιθυμίας τους. Απλώς δήλωσα πρόθυμος να μελετήσω προσεκτικά το κορίτσι μερικές εβδομάδες ή μήνες, για να μπορέσω μετά να τοποθετηθώ για τις πιθανότητες επιρροής με την συνέχιση της ανάλυσης. Σε ένα μεγάλο ποσοστό περιπτώσεων, η ανάλυση διασπάται σε δύο σαφώς ξεχωριστές φάσεις. Στην πρώτη, ο γιατρός συλλέγει τις απαραίτητες πληροφορίες από τον ασθενή, τον εισάγει στις προϋποθέσεις και τις αρχές της ανάλυσης και του ξετυλίγει την κατασκευή της γένεσης της οδύνης του, πράγμα που πιστεύει ότι νομιμοποιείται να το κάνει, βάσει του υλικού που εκείνος έφερε στην ανάλυση. Στην δεύτερη φάση, ο ασθενής παίρνει στα χέρια του ο ίδιος το υλικό που του παρουσιάστηκε, εργάζεται πάνω σ' αυτό, θυμάται το υποτιθέμενα απωθημένο του, ό,τι μπορεί να θυμηθεί και επιδιώκει να επαναλαμβάνει το άλλο [αυτό που δεν θυμάται, Σ.τ.Μ.] επαναβιώνοντάς το³. Έτσι μπορεί να επιβεβαιώνει τις υποθέσεις του γιατρού, να τις συμπληρώνει και να τις διορθώνει. Μόνο κατά την διάρκεια αυτής της εργασίας και με την υπερνίκηση των αντιστάσεων, βιώνει την εσωτερική αλλαγή, που κανείς θέλει να πετύχει και αποκτά για τον εαυτό του τις πεποιθήσεις που τον καθιστούν ανεξάρτητο από την αυθεντία [Autorität] του γιατρού. Δεν είναι πάντα σαφώς διακριτές μεταξύ τους αυτές οι δύο φάσεις στην πορεία της αναλυτικής θεραπείας: αυτό συμβαίνει μόνο όταν η αντίσταση υπακούει σε ορισμένες προϋποθέσεις. Όταν συμβαίνει κάτι τέτοιο, μπορούμε να κάνουμε την σύγκριση με τα δυο αντίστοιχα μέρη ενός ταξιδιού. Το πρώτο περιλαμβάνει όλες τις απαραίτητες προετοιμασίες – που σήμερα είναι τόσο πολύπλοκες και δύσκολες – μέχρι κανείς να επικυρώσει το εισιτήριο του, να εισέλθει στην πλατφόρμα και να εξασφαλίσει την θέση του στο βαγόνι. Τώρα, έχει το δικαίωμα και την δυνατότητα να ταξιδέψει στην μακρινή χώρα, όμως μετά από όλες αυτές τις προεργασίες δεν

³ [Ο Freud θεωρεί ότι ο αναλυόμενος μπορεί να θυμηθεί ένα κομμάτι του απωθημένου, αλλά υπάρχει και ένα άλλο που δεν μπορεί να το συνειδητοποιήσει. Αυτό το δεύτερο επαναλαμβάνεται. Και επαναλαμβάνεται μέσω της επαναβίωσης του μέσα στην μεταβιβαστική σχέση («Πέραν της αρχής της ευχαρίστησης», 1920) Σ.τ.Μ].

φτάνει ακόμα εκεί, μάλιστα, δεν έχει πλησιάσει τον στόχο ούτε καν ένα χιλιόμετρο. Χρειάζεται ακόμη, κανείς να διανύσει μόνος του το ταξίδι από τον έναν σταθμό στον άλλον και αυτό το μέρος του ταξιδιού μπορεί τελικά να συγκριθεί με την δεύτερη φάση της ανάλυσης.

Η ανάλυση της παρούσας ασθενούς μου πορεύθηκε σύμφωνα μ' αυτό το σχήμα των δύο φάσεων, δεν συνεχίστηκε όμως πέραν της αρχής της δεύτερης φάσης. Παρόλα αυτά, ένας ιδιαίτερος συνδυασμός [Konstellation] της αντίστασης μου επέτρεψε να αποκτήσω πλήρη επιβεβαίωση των κατασκευών μου και μια λίγο πολύ επαρκή ενδοσκόπηση για την πορεία εξέλιξης της αντιστροφής της [Inversion]. Προτού όμως να εκθέσω τα αποτελέσματα της ανάλυσής της, πρέπει να διαπραγματευτώ κάποια σημεία, τα οποία, είτε εγώ ο ίδιος έχω θίξει από μόνος μου, είτε έχουν προκαλέσει το άμεσο ενδιαφέρον στον αναγνώστη.

Είχα εξαρτήσει την πρόγνωση κατά ένα μέρος, από το πόσο μακριά είχε φτάσει το κορίτσι στην ικανοποίηση του πάθους του. Η πληροφορία που πήρα κατά την διάρκεια της ανάλυσης φαινόταν ευνοϊκή υπό αυτό το πρίσμα. Από κανένα από τα αντικείμενα [πρόσωπα Σ.τ.Μ.] της λατρείας της δεν είχε απολαύσει κάτι παραπάνω από μεμονωμένα φιλιά και αγκαλιές, η γενετήσια αγνότητά της, αν μπορεί να πει κανείς, είχε μείνει άθικτη. Η κυρία με το πιο αμφίβολο ήθος που της ξύπνησε τα πιο πρόσφατα και μακράν τα ισχυρότερα συναισθήματα, παρέμενε ψυχρή απέναντί της και δεν της έκανε ποτέ μια μεγαλύτερη χάρη, από το να της επιτρέψει να φιλήσει το χέρι της. Το κορίτσι έβγαλε προφανώς κάτι καλό από μια δύσκολη κατάσταση, όταν τόνιζε συνεχώς την καθαρότητα του έρωτά της και την φυσική της αποστροφή για μια σεξουαλική επαφή. Ίσως δεν είχε εντελώς άδικο, όταν εκθείαζε την υπέροχη ερωμένη, ότι εκείνη, από ανώτερη καταγωγή και τώρα λόγω αντίξων οικογενειακών συνθηκών, αναγκασμένη στην παρούσα θέση της, είχε διατηρήσει και εδώ, ένα μεγάλο μέρος της αξιοπρέπειάς της. Διότι αυτή η κυρία σε κάθε συνάντηση, φρόντιζε να αποτρέπει την προτίμησή της σε αυτήν και γενικά σε γυναίκες και της είχε συμπεριφερθεί μέχρι και την απόπειρα αυτοκτονίας αυστηρώς πάντα απορριπτικά.

Ένα δεύτερο σημείο, το οποίο προσπαθούσα να διαφωτίσω αμέσως μετά, αφορούσε τα ίδια τα κίνητρα του κοριτσιού, πάνω στα οποία περίπου θα μπορούσε να στηριχθεί η αναλυτική θεραπεία. Δεν προσπαθούσε να με ξεγελάσει, ισχυριζόμενη ότι είχε την επείγουσα ανάγκη να απελευθερωθεί από την ομοφυλοφιλία της. Αντιθέτως, δεν μπορούσε να φανταστεί κανέναν άλλον έρωτα, αλλά προσέθετε, ότι ήθελε να υποστηρίξει τίμια την αναλυτική προσπάθεια για χάρη των γονιών, γιατί αισθάνεται πολύ δύσκολα να τους φέρνει μια τέτοια στενοχώρια. Κι αυτήν της την δήλωση έπρεπε να την πάρω αρχικά ως ευνοϊκό όρο. Δεν μπορούσα να φανταστώ ποια ασυνείδητη αισθηματική στάση [Affekteinstellung] κρυβόταν πίσω της. Αυτό που ήρθε αργότερα στο φως, επηρέασε αποφασιστικά την διαμόρφωση της θεραπείας, όπως επηρέασε και την πρόωρη διακοπή της.

Αναγνώστες που δεν είναι τόσο εξοικειωμένοι με την ανάλυση, θα περιμένουν με ανυπομονησία εδώ και ώρα, να απαντηθούν δύο άλλα ερωτήματα. Έδειχνε αυτό το ομοφυλόφιλο κορίτσι σαφή σωματικά χαρακτηριστικά του άλλου φύλου, και τελικά αποδεικνυόταν μια περίπτωση έμφυτης ή επίκτητης (αργότερα αναπτυγμένης) ομοφυλοφιλίας;

Δεν παραγνωρίζω την σημασία που προσήκει του πρώτου ερωτήματος. Εν τούτοις, δεν μπορούμε να υπερβάλουμε στην σημασία αυτή και να συσκοτίσουμε για χάρη της το γεγονός, ότι εν γένει, παρουσιάζονται πολύ συχνά μεμονωμένα δευτερογενή χαρακτηριστικά του άλλου φύλου, σε φυσιολογικά ανθρώπινα άτομα και ότι μπορούν να βρεθούν μάλιστα και πολύ διακριτοί σωματικοί χαρακτήρες του άλλου φύλου, σε άτομα που η επιλογή αντικειμένου τους δεν έχει υποστεί καμιά τροποποίηση με την έννοια της αντιστροφής [Inversion]. Ότι δηλαδή, για να το πούμε αλλιώς, και στα δύο φύλα, *το μέτρο του φυσικού ερμαφροδιτισμού είναι σε υψηλό βαθμό ανεξάρτητο από αυτόν του ψυχικού ερμαφροδιτισμού*. Για να περιορίσουμε τις δύο αυτές προτάσεις πρέπει να προσθέσουμε ότι στον άνδρα αυτή η ανεξαρτησία του ενός από του άλλου, είναι πιο διακριτή απ' ότι στην γυναίκα, όπου τα σωματικά και τα ψυχικά χαρακτηριστικά του αντίθετου έμφυλου

χαρακτήρα κατά κανόνα μάλλον συναντώνται⁴. Δεν είμαι όμως σε θέση να απαντήσω ικανοποιητικά το πρώτο ερώτημα που τέθηκε εδώ, όσον αφορά την περίπτωση μας. Ο ψυχαναλυτής φροντίζει να αποφεύγει σε ορισμένες περιπτώσεις μια λεπτομερή σωματική εξέταση. Δεν υφίστατο πάντως μια απόκλιση από τον θηλυκό σωματικό τύπο, όπως δεν υπήρχε και διαταραχή της εμμήνου ρήσεως. Αν το όμορφο και καλοφτιαγμένο κορίτσι φαινόταν να έχει την κορμοστασιά του πατέρα και περισσότερο κοφτά και γωνιώδη χαρακτηριστικά προσώπου σε σχέση με τα κοριτσίστικα που είναι πιο μαλακά, τότε θα μπορούσε να δει κανείς σε αυτά, ίχνη σωματικής αρρενωπότητας. Θα μπορούσε κανείς να αναφερθεί σε ανδρική φύση λόγω μερικών από τις διανοητικές της ικανότητες, της οξύνοιας της κατανόησής της και την ψυχρή διαύγεια της σκέψης της, εφόσον δεν βρισκόταν υπό την κυριότητα του πάθους της. Βεβαίως όμως, αυτοί οι διαχωρισμοί έχουν περισσότερο συμβατική, παρά επιστημονική βάση. Πολύ μεγαλύτερης σημασίας είναι σίγουρα, ότι στην συμπεριφορά της προς το ερωτικό της αντικείμενο, αναλάμβανε ασφαλώς τον ανδρικό τύπο, έδειχνε την ταπεινοφροσύνη και την μεγάλη σεξουαλική υπερτίμηση του σεξουαλικού αντικειμένου, που είναι χαρακτηριστικό του άνδρα που αγαπά, την παραίτηση από κάθε ναρκισσιστική ικανοποίηση, την προτίμηση του αγαπώ από το αγαπιέμαι. Δεν επέλεξε λοιπόν μόνο ένα γυναικείο αντικείμενο, αλλά απέκτησε και ανδρική στάση ως προς αυτό.

Το άλλο ερώτημα, δηλαδή το αν η περίπτωση της αντιστοιχούσε σε έμφυτη ή επίκτητη ομοφυλοφιλία, οφείλει να απαντηθεί, λαμβάνοντας υπόψιν ολόκληρη την ιστορία της εξέλιξης της διαταραχής της. Απ' αυτό θα προκύψει κατά πόσον το ερώτημα το ίδιο είναι άγονο και ανάρμοστο.

II

Σε μια τόσο εκτενή εισαγωγή δεν μπορώ παρά να ακολουθήσω μια πολύ γρήγορη και συνοπτική παρουσίαση της λιβιδινικής ιστορίας

⁴ (Σύγκρ.: Την συζήτηση πάνω σε αυτό το ερώτημα στις «Τρεις μελέτες για την σεξουαλική θεωρία» [1905])

αυτής της περίπτωσης. Το κορίτσι είχε περάσει την φυσιολογική θέση του γυναικείου οιδιποδείου συμπλέγματος⁵, με όχι τόσο ασυνήθιστο τρόπο και αργότερα άρχισε να αντικαθιστά τον πατέρα με τον λίγο μεγαλύτερο αδερφό της. Δεν υπήρχαν αναμνήσεις σεξουαλικών τραυμάτων στην πρώιμη νεότητα, ούτε ήρθε κάτι τέτοιο στο φως στην ανάλυση.

Η σύγκριση των γεννητικών οργάνων του αδερφού της με τα δικά της, που συνέβη περίπου στην αρχή της λανθάνουσας περιόδου (στα 5 έτη ή λίγο νωρίτερα), της έκανε πολύ ισχυρή εντύπωση και είχε και επιπτώσεις για μεγάλο διάστημα. Πολύ λίγα πράγματα υπήρχαν ως προς τον πρώιμο αυνανισμό, ή η ανάλυση δεν έφτασε τόσο μακριά, ώστε να διασαφηνίσει αυτό το σημείο. Η γέννηση του δεύτερου αδερφού, όταν εκείνη ήταν μεταξύ του 5^{ου} και του 6^{ου} έτους της ηλικίας της, δεν φάνηκε να είχε επιρροή στην εξέλιξή της. Στα σχολικά και προεφηβικά χρόνια έμαθε σταδιακά για τα θέματα της σεξουαλικής ζωής και τα εξέλαβε με το φυσιολογικό όπως λέγεται και όχι υπερβολικό μείγμα από λαγνεία και άρνηση λόγω φόβου. Όλες αυτές οι πληροφορίες φαίνονται φτωχές, δεν μπορώ να ομολογήσω ότι είναι ολοκληρωμένες. Μπορεί η ιστορία της νεότητας να ήταν πολύ πλουσιότερη, δεν το ξέρω. Όπως είπα, η ανάλυση διεκόπη μετά από λίγο καιρό και εξ' αυτού μας παρέδωσε ένα ιστορικό που δεν ήταν πολύ πιο αξιόπιστο από άλλα ιστορικά ομοφυλόφιλων, που δικαίως επικρίθηκαν. Το κορίτσι επίσης δεν υπήρξε ποτέ νευρωτικό, δεν έφερε στην ανάλυση κανένα υστερικό σύμπτωμα, έτσι ώστε οι λόγοι για διερεύνηση της παιδικής της ιστορίας δεν μπορούσαν να προκύψουν τόσο σύντομα. Όταν ήταν 13 και 14 ετών έδειχνε μια τρυφερή προτίμηση – κατά την κρίση όλων υπερβολικά δυνατή – σε ένα μικρό αγόρι που δεν είχε κλείσει ακόμα τα 3 που μπορούσε να το βλέπει τακτικά σε ένα παιδικό πάρκο. Ήταν τόσο εγκάρδια με το παιδί, που από όλο αυτό προέκυψε μια φιλική σχέση με τους γονείς του μικρού που διήρκεσε πολύ. Από αυτό το περιστατικό μπορούμε να συμπεράνουμε ότι τότε κυριευόταν από μια ισχυρή επιθυμία να γίνει η ίδια μητέρα και να κάνει ένα παιδί. Αλλά λίγο καιρό αργότερα αυτό το αγόρι της έγινε αδιάφορο και άρχισε να δείχνει ενδιαφέρον για ώριμες, ακόμη όμως

⁵ Δεν βλέπω πρόοδο ή πλεονέκτημα στο λανσάρισμα του όρου «σύμπλεγμα της Ηλέκτρας» και δεν θα ήθελα να ταχθώ υπέρ του. [Ο όρος εισήχθη από τον Jung (1913). Σύγκρ.: ένα όμοιο σχόλιο του Freud στο «Περί γυναικείας σεξουαλικότητας» (1931), St.: σελ. 264].

νεαρές γυναίκες. Η εκδηλώσεις αυτού του ενδιαφέροντος της έφεραν μια αυστηρή τιμωρία από την πλευρά του πατέρα.

Ήταν πέρα από κάθε αμφιβολία ότι αυτή η αλλαγή συμπίπτει χρονικά με ένα συμβάν στην οικογένεια, που θα μπορούσε μάλιστα να μας εξηγήσει αυτήν την αλλαγή. Πιο πριν, η λιμπιντός της ήταν ρυθμισμένη στην μητρότητα, αργότερα ήταν μια ομοφυλόφιλη ερωτευμένη με ώριμες γυναίκες, πράγμα που παρέμεινε από τότε και μετά. Αυτό το συμβάν που είναι τόσο σημαντικό για την κατανόησή μας ήταν η νέα εγκυμοσύνη της μητέρας και η γέννηση ενός τρίτου αδερφού, όταν αυτή ήταν περίπου 16 ετών.

Τώρα η συσχέτιση που θα αποκαλύψω στα επόμενα δεν είναι προϊόν του συνδυαστικού μου χαρίσματος. Μου υπεδείχθει από το αναλυτικό υλικό, που ήταν τόσο άξιο εμπιστοσύνης, ώστε να μπορώ να αξιώσω αντικειμενική βεβαιότητα γι' αυτό. Ιδιαίτερος αποφασιστικό ρόλο έπαιξε και μια σειρά ονείρων με εύκολη ερμηνεία που συσχετιζόνταν μεταξύ τους.

Η ανάλυση έδειξε αναμφίβολα ότι η αγαπημένη κυρία ήταν ένα υποκατάστατο της μητέρας. Εκείνη βέβαια δεν ήταν μητέρα, αλλά δεν ήταν και η πρώτη αγάπη του κοριτσιού. Τα πρώτα αντικείμενα του ιδιαίτερου ενδιαφέροντος της, από την γέννηση του τελευταίου αδερφού και μετά, ήταν πράγματι μητέρες, γυναίκες μεταξύ 30 και 35 ετών, που είτε τις γνώριζε με τα παιδιά τους τα καλοκαίρια, είτε στις οικογενειακές σχέσεις στην μεγαλούπολη. Η συνθήκη της μητρότητας εξέπεσε αργότερα, διότι δεν μπορούσε να συμβαδίσει στην πραγματικότητα με μια άλλη συνθήκη, που γινόταν όλο και πιο σημαντική. Το ιδιαίτερα έντονο δέσιμο με την τελευταία ερωμένη, την «κυρία» είχε και έναν άλλο λόγο, τον οποίο το κορίτσι ανακάλυψε μια μέρα, χωρίς κόπο. Η λεπτή εμφάνιση, η αυστηρή ομορφιά και η τραχύς ιδιοσυγκρασία της κυρίας, της θύμιζε το δικό της κατά λίγο μεγαλύτερο αδερφό. Το τελικό επιλεχθέν αντικείμενο αντιστοιχούσε λοιπόν όχι μόνο στο γυναικείο ιδανικό αλλά και στο ανδρικό, ένωνε την ικανοποίηση της ομοφυλόφιλης κατεύθυνσης της επιθυμίας με εκείνη της ετεροφυλόφιλης. Ως γνωστόν, η ανάλυση αρσενικών ομοφυλόφιλων έχει δείξει σε πολυάριθμες περιπτώσεις την ίδια σύμπτωση [των δύο ιδανικών, Σ.τ.Μ], μια ένδειξη, να μην φανταζόμαστε τόσο απλοϊκά την ουσία και την γέννηση της αντιστροφής [Inversion], όχι και τόσο απλής και να μην

χάνουμε την διαρκή αμφισεξουαλικότητα των ανθρώπων από τα μάτια μας.⁶

Αλλά πώς μπορούμε να καταλάβουμε το γεγονός, ότι ήταν ακριβώς η γέννηση ενός παιδιού, που ήρθε αργά στην οικογένεια (μια στιγμή όταν η ίδια η κοπέλα ήταν ήδη ώριμη και είχε ισχυρές επιθυμίες από μόνη της), που την οδήγησε να απευθύνει την παθιασμένη τρυφερότητά της στη γυναίκα που γέννησε αυτό το παιδί, στην ίδια την μητέρα της, και να εκφράσει αυτό το συναίσθημα προς μία εκπρόσωπο της μητέρας της;

Μετά απ' όλα αυτά που ήδη ξέρουμε, θα περιμέναμε το αντίθετο. Οι μητέρες συνήθως ντρέπονται σε τέτοιες περιστάσεις μπροστά στις κόρες τους, που είναι και κοντά σε ηλικία γάμου και οι κόρες έχουν ένα ανάμεικτο συναίσθημα από λύπηση, υποτίμηση και φθόνο για τις μητέρες, που δεν συμβάλλει στην αύξηση της τρυφερότητας για την μητέρα. Το κορίτσι της παρατήρησής μας είχε πολύ λίγους λόγους να αισθάνεται τρυφερά για την μητέρα της. Για αυτήν την ακόμα νεαρή γυναίκα, η τόσο ραγδαία ανθίζουσα κόρη ήταν μια άβολη ανταγωνίστρια, την παραγκώνισε πίσω από τους γιούς της, περιόρισε την αυτονομία της όσο το δυνατόν και με ιδιαίτερο ζήλο επιτηρούσε πολύ αυστηρά τις στενές επαφές του κοριτσιού με τον πατέρα, έτσι ώστε να μένει μακριά του. Μια ανάγκη για μια πιο αξιαγάπητη μητέρα μπορεί ανέκαθεν να δικαιολογείται στο κορίτσι. Γιατί όμως φούντωσε τότε και γιατί σε αυτήν την μορφή του τόσο φλεγόμενου πάθους, δεν μπορούμε να το συλλάβουμε.

Η εξήγηση είναι η ακόλουθη: Το κορίτσι βρισκόταν στην φάση της εφηβείας, που αναβίωνε το παιδικό οιδιπόδειο σύμπλεγμα όταν την βρήκε η απογοήτευση. Της ήταν εμφανώς συνειδητή η επιθυμία να έχει ένα παιδί και μάλιστα αρσενικό. Το ότι έπρεπε να είναι ένα παιδί από τον πατέρα και μάλιστα να του μοιάζει, δεν μπορούσε να το κάνει συνειδητό. Αλλά εκεί συνέβη αυτό, ότι δεν απέκτησε αυτή το παιδί, αλλά η μισητή στο ασυνείδητο ανταγωνίστρια, η μητέρα. Εξοργισμένη και πικραμένη αποστράφηκε τον πατέρα, ναι, και τους άντρες γενικά. Μετά από αυτήν την πρώτη μεγάλη αποτυχία,

⁶ Σύγκρ.: I. Sadger: Ετήσια αναφορά περί σεξουαλικών διαστροφών. Jahrbuch der Psychoanalyse, VI, 1914

απέριψε την θηλυκότητά της και επιδίωξε ένα άλλο στέγασμα για την λιμπιντό της.

Έτσι συμπεριφερόταν αρκετά όμοια με πολλούς άντρες, οι οποίοι μετά από μια πρώτη επίπονη εμπειρία, γυρίζουν την πλάτη τους για πάντα στο άπιστο φύλο των γυναικών και γίνονται μισογύνηδες. Λέγεται για μια από τις πιο ελκυστικές και πιο ατυχής πριγκηπικές προσωπικότητες της εποχής μας, ότι έγινε ομοφυλόφιλος, επειδή η αρραβωνιαστικιά του τον απάτησε με έναν άλλον άνδρα. Δεν ξέρω αν αυτό είναι ιστορική αλήθεια, πάντως ένα κομμάτι ψυχολογικής αλήθειας κρύβεται πίσω από αυτήν την φημολογία. Όλων μας η λιμπιντό ταλαντεύεται, υπό κανονικές συνθήκες, σε όλη μας την ζωή, μεταξύ του ανδρικού και του γυναικείου αντικειμένου· ο εργένης παραιτείται από τις φιλίες του μόλις παντρευτεί και επιστρέφει στο στέκι του όταν ο γάμος του μπαγιατέψει. Άλλωστε, όπου η ταλάντευση είναι τόσο θεμελιακή και οριστική, η υπόθεσή μας κατευθύνεται σε μια ιδιαίτερη στιγμή, η οποία ευνοεί καθοριστικά την μια ή την άλλη πλευρά, και η οποία ίσως περίμενε το κατάλληλο χρονικό σημείο για να εδραιώσει την επιλογή αντικειμένου σύμφωνα με την αίσθησή της.

Το κορίτσι μας λοιπόν, μετά από εκείνη την απογοήτευση, είχε αποποιηθεί την επιθυμία για παιδί, την αγάπη προς τον άνδρα και τον γυναικείο ρόλο γενικά. Και τώρα, τα πράγματα θα μπορούσαν να είχαν συμβεί πολύ διαφορετικά· ό,τι συνέβη, ήταν πραγματικά το πιο ακραίο. Μεταμορφώθηκε σε άντρα και πήρε την μητέρα για ερωτικό αντικείμενο αντί για τον πατέρα [την έβαλε στην θέση του πατέρα, Σ.τ.Μ].⁷

Η σχέση της προς την μητέρα ήταν σίγουρα εξαρχής αμφιθυμική. Πέτυχε εύκολα να επαναβιώσει την πρώιμη αγάπη προς την μητέρα, πράγμα που την βοήθησε να υπεραναπληρώσει την παρούσα εχθρότητα εναντίον της μητέρας. Και αφού δεν είχε και πολλά να κάνει με την πραγματική μητέρα προέκυψε από την αντικατάσταση του συναισθήματος – όπως το περιγράψαμε – η αναζήτηση για ένα

⁷ Δεν είναι καθόλου σπάνιο να διακόπτει κανείς μια ερωτική σχέση, επειδή ταυτίζει τον εαυτό του με το ερωτικό της αντικείμενο, πράγμα που αντιστοιχεί σε ένα είδος παλινδρόμησης στο ναρκισσισμό. Αφού επιτευχθεί αυτό, μπορεί εύκολα κανείς, κατά την καινούρια επιλογή αντικειμένου, να επενδύσει με την λιμπιντό του το αντίθετο από το πρότερο φύλο.

μητρικό υποκατάστατο, στο οποίο θα μπορούσε να προσκολληθεί με παθιασμένη τρυφερότητα.⁸

Ένα πρακτικό κίνητρο από την πραγματική της σχέση προς την μητέρα προστέθηκε ως «όφελος της ασθένειας». Η μητέρα η ίδια, έδινε αξία σε άντρες που της έκαναν την αυλή και την τιμούσαν. Όταν λοιπόν έγινε ομοφυλόφιλη, παραχώρησε τους άντρες στην μητέρα, της «έκανε χώρο» [ausweichen] όπως λέμε, της άδειασε τον δρόμο από κάτι, που μέχρι τώρα ήταν η αιτία για την απάρεσκια της μητέρας.⁹

Αυτή η στάση της λίμπιντο που κερδήθηκε με αυτόν τον τρόπο, σταθεροποιήθηκε, όταν το κορίτσι παρατήρησε πόσο δυσάρεστη ήταν για τον πατέρα. Από εκείνη την πρώτη τιμωρία εξαιτίας της υπερβολικά τρυφερής προσέγγισης σε μια γυναίκα, ήξερε με τι θα πληγώσει τον πατέρα και πώς θα μπορούσε να τον εκδικηθεί. Τώρα έμενε ομοφυλόφιλη από πείσμα κατά του πατέρα. Δεν είχε τύψεις

⁸ Οι μεταθέσεις της λίμπιντο που περιγράφονται εδώ είναι σίγουρα γνωστές σε κάθε αναλυτή από την έρευνα των ιστορικών των νευρωτικών. Σε αυτούς τους τελευταίους βέβαια συμβαίνουν κατά την τρυφερή παιδική ηλικία, τον καιρό της πρωτοανθίζουσας ερωτικής ζωής. Στο καθόλου νευρωτικό κορίτσι μας, πραγματοποιούνται στα πρώτα χρόνια μετά την εφηβεία, παρεμπιπτόντως επίσης, εντελώς ασυνείδητα. Αν αυτή η χρονική στιγμή δεν θα αποδειχθεί κάποτε ως έχουσα μεγάλη σημασία;

⁹ Μιας και μέχρι τώρα δεν έχει αναφερθεί ποτέ μια τέτοια παραχώρηση [ausweichen] ως μια από τις αιτίες της ομοφυλοφιλίας, όπως και του μηχανισμού της καθήλωσης της λίμπιντο, θα ήθελα να προσθέσω εδώ μια όμοια αναλυτική παρατήρηση που είναι ενδιαφέρουσα λόγω μιας ιδιαίτερης περίπτωσης. Γνώρισα κάποτε δυο δίδυμα αδέρφια, προικισμένα και τα δύο με ισχυρές λιβιδινικές ώσεις (Impulse). Ο ένας απ' αυτούς είχε μεγάλη επιτυχία με τις γυναίκες και έκανε αμέτρητες σχέσεις με γυναίκες και κορίτσια. Ο άλλος ήταν αρχικά στον ίδιο δρόμο, αλλά μετά του έγινε δυσάρεστο να μπαίνει στα χωράφια του αδερφού του, και λόγω της ομοιότητάς του, να τον μπερδεύουν σε προσωπικές συναντήσεις, οπότε βοήθησε τον εαυτό του με το να γίνει ομοφυλόφιλος. Παραχώρησε τις γυναίκες στον αδερφό του και με αυτόν τον τρόπο του «έκανε χώρο» [ausweichen]. Μια άλλη φορά είχα σε θεραπεία έναν νεότερο άνδρα, καλλιτέχνη και ξεκάθαρα τοποθετημένο ως bisexual, στον οποίο η ομοφυλοφιλία εγκαθιδρύθηκε με μια εργασιακή διαταραχή. Διέφευγε μαζί και από τις γυναίκες και από την εργασία του. Η ανάλυση που τον οδήγησε πίσω και στα δύο αυτά ζητήματα, κατέδειξε τον φόβο προς τον πατέρα ως το πιο ισχυρό ψυχικό κίνητρο και για τις δύο διαταραχές, κατ' ουσίαν παραιτήσεις. Στην φαντασία του, όλες οι γυναίκες ανήκαν στον πατέρα και διέφευγε στους άντρες από υποταγή, για να αποφύγει την σύγκρουση με τον πατέρα. Τέτοια κίνητρα της ομοφυλόφιλης επιλογής αντικειμένου πρέπει να έρχονται συχνά στο φως. Στους πρωταρχικούς χρόνους του ανθρώπινου είδους συνέβαινε έτσι, ότι όλες οι γυναίκες ανήκαν στον πατέρα και αρχηγό της ορδής. Σε αδέρφια που δεν είναι δίδυμα, μια τέτοια παραχώρηση [ausweichen] παίζει μεγάλο ρόλο και σε άλλα πεδία από αυτό της ερωτικής επιλογής. Ο μεγαλύτερος αδερφός ασχολείται π.χ. με την μουσική και έχει μεγάλη αναγνώριση γι' αυτό, ο πιο μικρός μουσικά πολύ πιο προικισμένος, σταματάει παρόλη την αγάπη του γι' αυτό, γρήγορα τις σπουδές μουσικής και τίποτα δεν τον διακινεί να αγγίξει ένα όργανο. Αυτό είναι ένα και μόνο παράδειγμα για ένα πολύ συχνό φαινόμενο και η έρευνα των κινήτρων που οδηγούν στη παραχώρηση [ausweichen] αντί στην ανάληψη του ανταγωνισμού αποκαλύπτει πολύ σύνθετες ψυχικές συνθήκες. [“ausweichen“: κάνω ελιγμό για να μην πέσω πάνω στην τροχιά του άλλου, Σ.τ.Μ].

να τον παραπλανεί με αυτόν τον τρόπο ή να του λέει ψέματα. Απέναντι στην μητέρα ήταν τόσο ανειλικρινής, όσο ήταν απαραίτητο, ώστε ο πατέρας να μην μάθει τίποτα. Είχα την εντύπωση ότι δρούσε σύμφωνα με την βασική αρχή του Talion: "Με εξαπάτησες, γι' αυτό τώρα θα πρέπει να ανεχτείς ότι και εγώ σε εξαπατώ". Δεν μπορώ να αξιολογήσω διαφορετικά τις χτυπητές απροσεξίες του κατά τα άλλα πονηρά έξυπνου κοριτσιού. Ο πατέρας, έπρεπε κάποια στιγμή να μάθει για την συναναστροφή της με την κυρία, αλλιώς θα έχανε αυτό, που της ήταν τόσο επείγον, την ικανοποίηση που θα έπαιρνε από την εκδίκησή της [προς αυτόν, Σ.τ.Μ]. Γι' αυτό, φρόντιζε να δείχνεται με την λατρεμένη δημοσίως, να κάνει βόλτες κοντά στο κατάστημα του πατέρα της και τέτοια. Κι αυτές οι αδεξιότητες δεν συνέβησαν χωρίς πρόθεση. Είναι αξιοπερίεργο ότι και οι δυο γονείς συμπεριφέρονταν με τέτοιο τρόπο, σα να κατανοούσαν την κρυφή ψυχολογία της κόρης. Η μητέρα φαινόταν ανεκτική, σα να εκτιμούσε, ότι η παραχώρηση [ausweichen] της κόρης της γινόταν για χάρη της. Ο πατέρας λυσσούσε, σα να αισθανόταν την εκδικητική πρόθεση ενάντια στο πρόσωπό του.

Η αντιστροφή [Inversion] του κοριτσιού ισχυροποιήθηκε εν τέλει, όταν στην «κυρία» βρήκε ένα αντικείμενο, το οποίο πρόσφερε ικανοποίηση, την ίδια στιγμή ταυτόχρονα, και στο ποσοστό της ετεροφυλόφιλης λίμπιντο, που ήταν ακόμη προσκολλημένο στον αδερφό.

III

Η γραμμική παρουσίαση δεν είναι ο καλύτερος τρόπος για να περιγράψουμε πολύπλοκες ψυχικές διαδικασίες που εκτυλίσσονται σε διαφορετικά επίπεδα του ψυχισμού. Ωστόσο είμαι υποχρεωμένος να διακόψω προσωρινά την συζήτηση αυτής της περίπτωσης, προκειμένου να διευρύνω και εμβαθύνω κάποια σημεία που ήδη έχουν αναφερθεί.

Έχω αναφέρει ότι στην σχέση της με την λατρεμένη κυρία, το κορίτσι είχε υιοθετήσει τον ανδρικό τύπο αγάπης. Η ταπεινοφροσύνη της, η τρυφερή έλλειψη απαιτήσεων, "che poco

spera e nulla chiede"¹⁰, η μακαριότητα της όταν της επιτράπη να συνοδεύσει μέχρις ενός σημείου την κυρία και να της φιλήσει το χέρι την στιγμή του αποχαιρετισμού, η χαρά της, όταν άκουγε, ότι αυτή η κυρία εγκωμιάζε την ομορφιά της (ενώ όταν η αναγνώριση αυτή ερχόταν από άλλους δεν την ενδιέφερε καθόλου), το προσκύνημα στους τόπους που η αγαπημένη της είχε διαμείνει, η απόλυτη σιωπή για οποιαδήποτε άλλη πιθανή σεξουαλική επιθυμία: όλα αυτά τα μικρά χαρακτηριστικά θα μπορούσαν να αντιστοιχούν στον πρώτο παθιασμένο ενθουσιασμό μιας έφηβης για μια διάσημη καλλιτέχνη, που την τοποθετεί πολύ πάνω από τον εαυτό της και για την οποία, μόλις που τολμά να σηκώσει πολύ δειλά το βλέμμα της. Η συμφωνία με "ένα ιδιαίτερο τύπο επιλογής αντικειμένου στον άντρα" που έχω περιγράψει αλλού, του οποίου τις ιδιαιτερότητες τις έχω αποδώσει στο δέσιμο με την μητέρα¹¹, ήταν τέλεια, μέχρι την παραμικρή λεπτομέρεια. Μπορεί να μας ξαφνιάζει, που το κορίτσι δεν ενοχλείτο στο παραμικρό από την πολύ κακή φήμη που είχε η αγαπημένη της, αν και είχε πειστεί για την αλήθεια αυτών των κουτσομπολιών, από τα γεγονότα που αυτή η ίδια μπορούσε να παρατηρήσει. Εν τούτοις και παρόλα αυτά, ήταν ένα κορίτσι με καλή αγωγή και αγνό, που είχε αποφύγει για τον εαυτό του πάντα τις σεξουαλικές περιπέτειες και θεωρούσε αντιαισθητικές τις σεξουαλικές ικανοποιήσεις. Ωστόσο, οι πρώτοι της ενθουσιασμοί κατευθύνονταν σε γυναίκες, που δεν ήταν γνωστές για την ιδιαίτερα αυστηρή ηθική τους. Η πρώτη διαμαρτυρία του πατέρα ενάντια στην ερωτική της επιλογή προκλήθηκε από το πείσμα με το οποίο έψαχνε την παρέα μιας ηθοποιού του κινηματογράφου, σε ένα καλοκαιρινό μέρος παραθερισμού. Με όλα αυτά όμως, δεν είχε ποτέ να κάνει με γυναίκες που ήταν γνωστές ως ομοφυλόφιλες, ώστε να της προσφέρουν την προοπτική μιας ικανοποίησης τέτοιου είδους: πολύ περισσότερο, το κορίτσι φλέρταρε χωρίς λογική, γυναίκες κοκέτες με την κοινή έννοια του όρου: και είχε απορρίψει χωρίς δισταγμό, το να ενδώσει στην προσφορά μιας φίλης της, ομοφυλόφιλης, της ηλικίας της. Η κακή φήμη της "κυρίας" ήταν για την ακρίβεια, μια απαραίτητη συνθήκη για να την αγαπά. Όλα αυτά που σας μοιάζουν αινιγματικά σε αυτή την συμπεριφορά, εξαφανίζονται, εάν θυμηθούμε ότι ο ανδρικός τύπος επιλογής αντικειμένου που

¹⁰ [" Που για λίγα ελπίζει και τίποτα δεν ζητά". Στα ιταλικά στο κείμενο. Από το επικό ποίημα του Ιταλού ποιητή Torquato Tasso «Η Απελευθερωμένη Ιερουσαλήμ», άσμα 20, στροφή 16, Σ.τ.Μ.]

¹¹ Σύγκρ.: Συμβολή στην ψυχολογία της ερωτικής ζωής (1910- 1917), Για έναν ιδιαίτερο τύπο εκλογής του ερωτικού αντικειμένου από τον άνδρα (1910).

προέρχεται από την προσκόλληση στη μητέρα έχει ως συνθήκη, η αγαπημένη να έχει “σεξουαλικά κακή φήμη” και εν τέλει να μπορεί να οριστεί ως “κοκότα”. Τη στιγμή που πληροφορήθηκε εν συνεχεία, μέχρις ποιο σημείο αυτός ο όρος ταίριαζε στην λατρεμένη της κυρία, και ότι αυτή ζούσε εμπορευόμενη απλά το σώμα της, το κορίτσι αντέδρασε με μεγάλη συμπόνια, όπως ανέπτυξε και κάθε είδους φαντασίες και σχέδια, για το πως θα μπορούσε να “σώσει” την αγαπημένη από αυτές τις αναξιοπρεπείς σχέσεις. Αυτή η ίδια τάση, δηλαδή να σώσει την αγαπημένη γυναίκα, ξεχωρίζει και στον τύπο του άντρα, που περιέγραψα στο σημείο που ανέφερα [υποσημ. 11, Σ.Τ.Μ.], όπου προσπάθησα να αποδώσω αναλυτικά την προέλευση αυτής της επιδίωξης.

Εντελώς διαφορετικό είναι το ερμηνευτικό περιβάλλον, όπου μας οδηγεί η ανάλυση αναφορικά με την απόπειρα αυτοκτονίας, που πρέπει να θεωρήσω ότι την έκανε στα σοβαρά, και που μεταξύ άλλων, βελτίωσε σημαντικά την θέση του κοριτσιού, τόσο ως προς τους γονείς όσο και ως προς την αγαπημένη κυρία. Μια μέρα το κορίτσι πήγε βόλτα με την κυρία, σε τόπο και χρόνο, που δεν ήταν καθόλου απίθανο να συναντήσει τον πατέρα της που επέστρεφε από το γραφείο. Ο πατέρας της πέρασε κυριολεκτικά από δίπλα τους και έριξε μια οργισμένη ματιά στο κορίτσι και στην συνοδό της που ήδη την γνώριζε. Λίγο αργότερα το κορίτσι ρίχτηκε στην τάφρο του τρένου. Ο λόγος που πρόβαλλε για να αιτιολογήσει αυτήν της την απόφαση, ακούγεται αρκετά απλοϊκός. Ομολόγησε στην κυρία, ότι αυτός ο κύριος, που κοίταξε και τις δύο τόσο άσχημα, ήταν ο πατέρας της, ο οποίος δεν ήθελε να ξέρει απολύτως τίποτα για αυτή την συναναστροφή. Σε αυτό το σημείο η κυρία εξοργίστηκε, την πρόσταξε να την εγκαταλείψει αμέσως και να μην την προσδοκά, ούτε να της απευθυνθεί ποτέ ξανά, αυτή η ιστορία έπρεπε οπωσδήποτε να λάβει τέλος. Απελπισμένη ότι είχε χάσει για πάντα την αγαπημένη της, ήθελε να πεθάνει. Όμως η ανάλυση, μάς επέτρεψε να αποκαλύψουμε μίαν άλλη και πιο βαθιά ερμηνεία, που καλύπτετο πίσω από αυτήν, που το κορίτσι μας είχε υποδείξει και που επιβεβαιώθηκε από τα ίδια της τα όνειρα. Όπως θα μπορούσαμε να περιμένουμε, η απόπειρα αυτοκτονίας είχε και άλλες δύο σημασίες: ήταν αφενός η εκπλήρωση μιας τιμωρίας (αυτοτιμωρίας) και αφετέρου η εκπλήρωση μιας επιθυμίας. Με αυτήν την δεύτερη έννοια, η απόπειρα σήμαινε την πραγμάτωση αυτής της επιθυμίας, της οποίας η απογοήτευση την είχε ωθήσει στην ομοφυλοφιλία, δηλαδή η επιθυμία να αποκτήσει ένα παιδί από τον πατέρα, διότι

τώρα , εξαιτίας του πατέρα, αυτή “κατήλθε”¹². Αυτό συνδέει την βαθιά ερμηνεία με την επιφανειακή, η οποία ήταν για το ίδιο το κορίτσι συνειδητή, δηλαδή ότι εκείνη την στιγμή, η κυρία εκφράσθηκε ακριβώς με τους ίδιους όρους, όπως ο πατέρας της και έτσι, είχε υποφέρει την ίδια απαγόρευση. Υπό την μορφή αυτοτιμωρίας, η πράξη του κοριτσιού μαρτυρά, ότι στο ασυνείδητό της είχε αναπτύξει ισχυρές επιθυμίες θανάτου προς τον ένα ή τον άλλο γονέα. Ίσως αυτές οι επιθυμίες θανάτου απευθύνονταν προς τον πατέρα, από την δίψα της για εκδίκηση, επειδή εκείνος εμπόδιζε την αγάπη της, αλλά περισσότερο πιθανό ήταν να απευθύνονταν και προς την μητέρα της, όταν εκείνη έμεινε έγκυος στον μικρό αδελφό της. Διότι η ανάλυση, μας διαφώτισε πράγματι στο αίνιγμα της αυτοκτονίας, με τον ακόλουθο τρόπο: κανείς, μάλλον, δεν θα έβρισκε την απαραίτητη ψυχική ενέργεια για να αυτοκτονήσει, εάν καταρχάς, με αυτόν τον τρόπο, δεν σκότωνε μαζί, και ένα αντικείμενο, με το οποίο έχει ταυτιστεί και εάν, κατά δεύτερον, με αυτόν τον τρόπο, δεν απηύθυνε ενάντια στον εαυτό του μια επιθυμία θανάτου, η οποία προηγουμένως ήταν στραμμένη ενάντια σε ένα άλλο πρόσωπο. Κατά τα άλλα, η συνηθισμένη αποκάλυψη τέτοιων ασυνείδητων επιθυμιών θανάτου σε αυτούς που αποπειρώνται αυτοκτονικά, δεν θα έπρεπε να μας ξαφνιάζει, ούτε να μας εμφανίζεται ως μια θαυμαστή επιβεβαίωση των συμπερασμάτων μας, διότι το ασυνείδητο όλων των ανθρώπων είναι υπερπλήρες από τέτοιες επιθυμίες θανάτου, που κάποιες φορές στρέφονται προς πρόσωπα, άλλοτε αγαπημένα¹³. Αλλά επειδή το κορίτσι ταυτιζόταν με την μητέρα, που θα έπρεπε να είχε πεθάνει στη γέννα μαζί με το μωρό που το κορίτσι στερήθηκε, η ίδια η εκπλήρωση αυτής της τιμωρίας είναι ξανά η εκπλήρωση μιας επιθυμίας. Τέλος, το ότι έπρεπε να συνεπιδράσουν τα πιο ισχυρά κίνητρα, τα πιο διαφορετικά μεταξύ τους, ώστε να καταστεί δυνατή μια πράξη όπως αυτή του κοριτσιού μας, δεν αντιτίθεται στις προσδοκίες μας.

Στα κίνητρα του κοριτσιού δεν απαντάται ο πατέρας, ούτε καν ο φόβος για την οργή του δεν αναφέρεται. Στα κίνητρα που

¹² [Kam nieder, από το ρήμα “niederkommen” που έχει την διπλή σημασία “κατέρχομαι” και “γεννιέμαι”, Σ.τ.Μ.]

Το ότι διάφορες μορφές αυτοκτονίας μπορούν να ερμηνευθούν ως εκπλήρωση σεξουαλικών επιθυμιών, είναι ένα γεγονός από καιρό γνωστό σε όλους τους αναλυτές (δηλητηριάζω = μένω έγκυος, πνίγομαι = γεννώ, πέφτω από ψηλά = γεννιέμαι, κατέρχομαι).

¹³ Σύγκρ. το κείμενό μου: «Επίκαιρα για τον πόλεμο και τον θάνατο» (1915).

αποκαλύφθηκαν στην ανάλυση το κύριο μέρος αφορά στον πατέρα. Η σχέση με τον πατέρα ήταν καθοριστικής σημασίας και για την εξέλιξη και την έκβαση της αναλυτικής θεραπείας, ή καλύτερα για την αναλυτική διερεύνηση. Πίσω από τον προφασιζόμενο σεβασμό προς τους γονείς της, για χάρη των οποίων ήθελε να συνεργαστεί για την προσπάθεια μιας μεταμόρφωσης, κρυβόταν μια θέση πείσματος και εκδίκησης προς τον πατέρα, η οποία την κρατούσε γραπωμένη στην ομοφυλοφιλία. Καλά προστατευμένη με αυτήν την κάλυψη, η αντίσταση άφηνε ελεύθερο στην αναλυτική διερεύνηση ένα ευρύ πεδίο. Η ανάλυση εκτυλίχθηκε σχεδόν χωρίς σημάδια αντίστασης, με ζωηρή διανοητική συμμετοχή της αναλυόμενης, αλλά επίσης και με πλήρη ψυχική ηρεμία. Όταν μια φορά της αποκάλυψα ένα μέρος της θεωρίας ιδιαίτερα σημαντικό, που την αφορούσε πλήρως, εκείνη αναφώνησε με ένα απaráμιλλο ύφος: "Α! Είναι πράγματι πολύ ενδιαφέρον!" ως εάν να ήταν μια κυρία κοσμοπολίτισσα, που συνοδεύεται στην επίσκεψή της σε ένα μουσείο και εξετάζει με το μονύελο αντικείμενα που της είναι παντελώς αδιάφορα. Η ανάλυσή της εντυπωσίαζε σχεδόν όπως μια θεραπεία ύπνωσης, όπου και εκεί η αντίσταση αποτραβιέται μέχρι ενός σημείου, πέρα από το οποίο όμως είναι ανίκητη. Αυτήν την ίδια, - ρωσική - τακτική, θα μπορούσαμε να την ονομάσουμε, ακολουθεί η αντίσταση σε πολλές περιπτώσεις ψυχαναγκαστικής νεύρωσης, οι οποίες για μια κάποια περίοδο προσφέρουν τα πιο σαφή αποτελέσματα, επιτρέποντας να διεισδύσουμε βαθιά στις αιτιάσεις των συμπτωμάτων. Όμως μετά, αρχίζει να μας εντυπωσιάζει, το γιατί η τόσο μεγάλη πρόοδος στην αναλυτική κατανόηση, δεν συνοδεύεται ούτε στο ελάχιστο, από αλλαγές στους ψυχαναγκασμούς και στις αναστολές του ασθενούς, ώσπου αντιλαμβανόμαστε ότι όλα τα αποτελέσματα που έχουμε επιτύχει, επιβαρύνονταν με την επιφύλαξη της αμφιβολίας και ότι πίσω από αυτό το οχύρωμα, η νεύρωση καλά κρατεί. "Θα ήταν πράγματι πολύ ωραίο", σκέφτεται ο ασθενής συχνά με συνειδητό τρόπο, "εάν θα έπρεπε να πιστέψω αυτόν τον άνθρωπο, αλλά για αυτό δεν τίθεται θέμα, και όσο τα πράγματα είναι έτσι, δεν χρειάζεται να αλλάξω τίποτα". Όταν έπειτα πλησιάσουμε τα κίνητρα αυτής της αμφιβολίας, τότε η μάχη με τις αντιστάσεις ξεσπά στα σοβαρά.

Στην περίπτωση του κοριτσιού μας δεν ήταν η αμφιβολία, αλλά η συναισθηματική στιγμή της εκδίκησης προς τον πατέρα, που κατέστησε εφικτή την ψυχρή της επιφύλαξη, αποσυνθέτοντας την ανάλυση σε δυο ξεκάθαρα διακριτές φάσεις, ώστε να επιτρέψει

τελικά τα αποτελέσματα της πρώτης φάσης να είναι τόσο σαφή και πλήρη. Επιπλέον, φαινόταν να μην προέκυψε στο κορίτσι, τίποτα σχετικό με την μεταβίβαση προς τον γιατρό. Αλλά φυσικά, αυτό είναι παράλογο, ή τουλάχιστον πρόκειται για έναν ανακριβή τρόπο έκφρασης: διότι με τον έναν τρόπο ή τον άλλον, μια σχέση με τον γιατρό πάντα εγκαθιδρύεται, και στην πλειοψηφία των περιπτώσεων μεταβιβάζεται μία παιδική σχέση. Στην πραγματικότητα το κορίτσι μεταβίβαζε σε εμένα, την ριζική απόρριψη του άντρα, από την οποία ήταν κυριευμένη, από την εποχή της απογοήτευσης από τον πατέρα. Κατά κανόνα, η πικρία προς τον άντρα μπορεί εύκολα να ικανοποιηθεί στην σχέση με τον γιατρό, δεν χρειάζεται να προκληθούν συναισθηματικά θυελλώδεις εκδηλώσεις, απλώς εκφράζεται με την ματαιώση όλων των προσπαθειών του και με σθεναρή προσκόλληση στην ασθένεια. Εκ πείρας ξέρω, πόσο δύσκολο είναι να κάνεις τον αναλυόμενο να κατανοήσει το νόημα αυτής της βουβής συμπτωματολογίας του και να συνειδητοποιήσει, χωρίς να διακινδυνεύσει η θεραπεία, αυτή την λανθάνουσα και συχνά υπερβολική του εχθρότητα. Με το που ξεκαθαρίστηκε ποια ήταν η θέση του κοριτσιού προς τον πατέρα, δέκοσα τη θεραπεία και συμβούλεψα να συνεχίσουν την θεραπευτική προσπάθεια - εάν απέδιδαν κάποια αξία σε αυτήν - με μια γυναίκα γιατρό. Στο μεταξύ το κορίτσι είχε υποσχεθεί στον πατέρα, ότι θα σταματούσε τουλάχιστον να συναντιέται με την "κυρία" και δεν γνωρίζω εάν τη συμβουλή μου, τα κίνητρα της οποίας είναι εντελώς ξεκάθαρα, είχαν σκοπό να την ακολουθήσουν.

Μία μόνο φορά, κατά την διάρκεια αυτής της ανάλυσης, συνέβη κάτι που μου φάνηκε πιθανό να αξιολογήσω ως μια θετική μεταβίβαση, σαν μια εκ νέου εξαιρετικά μετριασμένη αναζωπύρωση του πρωταρχικού έρωτα πάθους για τον πατέρα. Και από αυτήν την εκδήλωση δεν απουσίαζαν άλλα κίνητρα, αλλά την αναφέρω εδώ, διότι, από μια άλλη οπτική, βάζει στην κουβέντα ένα ενδιαφέρον πρόβλημα της αναλυτικής τεχνικής. Μια κάποια στιγμή, όχι πολύ μετά την έναρξη της ανάλυσης, το κορίτσι διηγήθηκε μια σειρά ονείρων, τα οποία παραμορφωμένα, όπως οφείλουν να είναι και εκφρασμένα με την ορθή ονειρική γλώσσα, μπορούσαν να μεταφραστούν με σιγουριά και ευκολία. Το ερμηνευμένο περιεχόμενό τους, ήταν πάντως ξεχωριστό. Αυτά τα όνειρα προεκτιμούσαν [antizipierten] την θεραπεία της αντιστροφής [Inversion], χάρη στην αναλυτική θεραπεία, υπογράμμιζαν την χαρά του κοριτσιού για τις καινούριες προοπτικές που η ζωή της άνοιγε,

ομολογούσαν την ανυπόμονη επιθυμία της για την αγάπη ενός άντρα και για την απόκτηση παιδιών, και έτσι θεωρούνταν ως χαρμόσυνη προετοιμασία μιας επιθυμητής μεταμόρφωσης. Η αντίφαση αυτών των ονείρων και του πως το κορίτσι συμπεριφερόταν αυτήν την ίδια περίοδο στην πραγματική ζωή της, ήταν πολλή μεγάλη. Η ίδια δεν μου κρατούσε μυστικό το γεγονός, ότι, ναι μεν σκεφτόταν να παντρευτεί, αλλά μόνο προκειμένου να γλυτώσει από την τυραννία του πατέρα και να ζήσει ανενόχλητη τις πραγματικές της κλίσεις. Με τον σύζυγο, έλεγε σε τόνο αρκετά υποτιμητικό, θα έβρισκε τρόπο να τα καταφέρει, διότι στο κάτω κάτω, μπορούν να υπάρξουν σεξουαλικές σχέσεις και με άντρες και με γυναίκες ταυτόχρονα, όπως αποδεικνύει το παράδειγμα της λατρεμένης κυρίας. Βλέποντας κάποια μικρά σημάδια, μια μέρα της είπα, ότι δεν πιστεύω σε αυτά τα όνειρα, ότι αυτά ήταν ψευδή και υποκριτικά και πρόθεσή της ήταν, να με εξαπατήσει με τον ίδιο τρόπο που συνήθιζε να εξαπατά τον πατέρα της¹⁴. Είχα δίκιο. Μετά από αυτές μου τις δηλώσεις, τέτοιου τύπου όνειρα δεν παρουσιάστηκαν ξανά. Ωστόσο είμαι πεπεισμένος, ότι πλάι στην πρόθεση να με βγάλει έξω από την πορεία μου με αυτά τα όνειρα, εκφραζόταν επίσης, εν μέρει, η επιθυμία να με γοητεύσει· υπήρχε σε αυτά και μια προσπάθεια να κερδίσει το ενδιαφέρον μου και την εκτίμησή μου, ίσως με την προοπτική να καταφέρει εν συνεχεία να με απογοητεύσει ακόμα πιο βαθιά.

Μπορώ να φανταστώ, ότι η υπόδειξη της ύπαρξης αυτών των απατηλών και για χάρη κάποιου, ονείρων, θα επιφέρει σε κάποιους αναγνώστες που λέγονται αναλυτές, μια πραγματική καταιγίδα οργής. "Πως!", θα αναφωνήσουν αυτοί, "μπορεί δηλαδή να ψεύδεται και το ασυνείδητο, ο αληθινός πυρήνας της ψυχικής μας ζωής, αυτό που είναι τόσο πολύ πιο κοντά στο θείκό, απ' ό,τι η δύστυχη συνείδησή μας;! Εάν έτσι έχουν τα πράγματα πως μπορούμε να συνεχίσουμε να βασιζόμαστε στις αναλυτικές ερμηνείες και στην αξιοπιστία των γνώσεών μας;". Σε αυτή την διαμαρτυρία θα πρέπει να ανταπαντήσουμε, ότι η αναγνώριση της ύπαρξης αυτών των ψευδών ονείρων, δεν αποτελούν ένα συνταρακτικό νέο. Γνωρίζω μεν καλά, ότι η ανάγκη του ανθρώπου για μυστικισμό είναι ανεκρίζωτη και ότι κάνει ακατάπαυστες προσπάθειες για να επανακτήσει εκείνο το πεδίο των φαινομένων, που η «Ερμηνεία των ονείρων» του απέσπασε. Παρόλα αυτά, στην περίπτωση που

¹⁴ (Για περισσότερα σχετικά με τα «υποκριτικά όνειρα» σύγκρ.: «Η Ερμηνεία των ονείρων» (1900), St: τμ. 2).

εξετάζουμε τα πράγματα είναι αρκετά απλά. Το όνειρο δεν είναι “το ασυνείδητο”, είναι η μορφή με την οποία μια αποκλεισμένη σκέψη από το προσυνειδητό ή ακόμη και από το συνειδητό της άγρυπνης ζωής, μπόρεσε να αναμορφοποιηθεί, χάρη στις ευνοϊκές συνθήκες που δημιουργούνται από την κατάσταση του ύπνου¹⁵. Στην κατάσταση του ύπνου, αυτή η σκέψη ενισχύθηκε από ασυνείδητες κινήσεις της επιθυμίας [Wunschregungen] και εν συνεχεία παραμορφώθηκε από την “εργασία του ονείρου”, η οποία καθορίζεται από τους μηχανισμούς που ισχύουν στο ασυνείδητο. Στην περίπτωση της ονειρευόμενης μας, η πρόθεση να με ξεγελάσει με τον ίδιο τρόπο που συνήθιζε να ξεγελάει τον πατέρα της, προερχόταν βεβαίως από το προσυνειδητό, εάν δεν ήταν ακόμη και συνειδητή· αυτή η πρόθεση μπορούσε τώρα να πραγματοποιηθεί, συνδεδεμένη με την ασυνείδητη κίνηση επιθυμίας [Wunschregung], να αρέσει στον πατέρα (ή ένα υποκατάστατό του) και δημιούργησε έτσι ένα ψευδές όνειρο. Οι δύο προθέσεις, από την μια, το να εξαπατήσει τον πατέρα και από την άλλη, να αρέσει στον πατέρα, έλκουν την καταγωγή τους από το ίδιο σύμπλεγμα· η πρώτη πηγάζει από την απώθηση της δεύτερης και η δεύτερη οδηγείται πίσω στην πρότερη, μέσω της εργασίας του ονείρου. Έτσι δεν έχει κανένα νόημα να μιλάμε για υποβιβασμό του ασυνειδήτου και να υποστηρίζουμε, ότι αυτά τα όνειρα κλονίζουν την εμπιστοσύνη μας ως προς τα αποτελέσματα της ανάλυσής μας.

Δεν θέλω να αφήσω να μου ξεφύγει η ευκαιρία, να εκφράσω ακόμη μια φορά με λόγια, την έκπληξή μου για το γεγονός, ότι οι άνθρωποι μπορούν να περάσουν τόσο μεγάλες και σημαντικές στιγμές της ερωτικής τους ζωής, χωρίς να παρατηρούν και πολλά απ’ αυτήν, καμμιά φορά δεν έχουν την παραμικρή ιδέα γι’ αυτήν, ή ότι, ακόμη κι αν έρχεται στην συνείδησή τους, ξεγελιούνται τόσο πολύ γι’ αυτήν στην κρίση τους. Αυτό δεν συμβαίνει μόνο υπό τις συνθήκες της νεύρωσης, όπου είμαστε εξοικειωμένοι με το φαινόμενο, αλλά, κατά πως φαίνεται, είναι σύνηθες και σε άλλες περιστάσεις. Στην περίπτωση μας, ένα κορίτσι αναπτύσσει έναν ενθουσιασμό για γυναίκες, που αρχικά εκλαμβάνεται από τους γονείς ως εκνευριστικό, και που ωστόσο δεν το παίρνουν και τόσο στα σοβαρά· η ίδια γνωρίζει πολύ καλά, ότι την απασχολούν πολύ αυτές οι σχέσεις, αισθάνεται όμως πολύ λίγα από τις αισθήσεις ενός έντονου έρωτα, μέχρι που, μια καθοριστική ματαιώση παράγει μια υπερβολική

¹⁵ Συγκρ.: μια διατύπωση στο «Μερικοί νευρωτικοί μηχανισμοί» (1922)

αντίδραση που δείχνει σε όλους, ότι αυτό που νιώθει, έχει να κάνει με ένα πάθος φλεγόμενο, θυελλώδους έντασης. Το κορίτσι δεν είχε καν αντιληφθεί τις συνθήκες, οι οποίες ήταν απαραίτητες για να ξεσπάσει μια τέτοια ψυχική θύελλα. Μας τυχαίνει άλλες φορές να συναντούμε κορίτσια ή γυναίκες, σε βαριά κατάθλιψη, οι οποίες, όταν ερωτηθούν, για το ποια μπορεί να είναι η αιτία της κατάστασής τους, απαντούν, ότι έχουν αντιληφθεί ότι νιώθουν ένα ενδιαφέρον για κάποιο συγκεκριμένο πρόσωπο, αλλά δεν πήγε τίποτα τόσο βαθιά, και ότι γρήγορα ελευθερώθηκαν, μόλις κατάλαβαν ότι έπρεπε να απαρνηθούν αυτήν την σχέση. Όμως αυτή η εύκολη παραίτηση, γινόταν η αιτία της σοβαρής διαταραχής τους. Άλλες φορές συναντάμε άντρες, που τερματίζουν τις επιφανειακές σχέσεις τους με γυναίκες, και μόνο από τις επιπτώσεις αυτής της λήξης, αναγκάζονται να παραδεχτούν ότι υπήρξαν παθιασμένα ερωτευμένοι με το αντικείμενο, που δήθεν δεν είχαν σε υπόληψη. Εντυπωσιακά είναι επίσης τα ανυποψίαστα επακόλουθα, που μπορούν να έλθουν μετά από μια άμβλωση, από την θανάτωση του εμβρύου που αποφασίστηκε χωρίς κανένα δισταγμό και τύψη. Είμαστε έτσι υποχρεωμένοι να δώσουμε δίκιο σε αυτούς τους ποιητές, που προτιμούν την περιγραφή αυτών των ανθρώπων που αγαπούν χωρίς να το ξέρουν, ή που δεν γνωρίζουν εάν αγαπούν, ή που πιστεύουν ότι μισούν ενώ αντιθέτως αγαπούν. Φαίνεται μάλιστα, ότι η πληροφόρηση που έχει η συνείδησή μας, αναφορικά με την ερωτική μας ζωή, μπορεί να είναι ατελής, γεμάτη κενά και αλλοιωμένη. Φυσικά, κάνοντας αυτές τις παρατηρήσεις, δεν έχω παραλείψει να λάβω υπόψιν το ποσοστό μιας πιθανής επακόλουθης λήθης.

IV

Επιστρέφω στην συζήτηση της περίπτωσης που προηγουμένως διεκόπη. Σχηματίσαμε μια γενική ιδέα για τις δυνάμεις, που απομάκρυναν την λίμπιντο του κοριτσιού από την φυσιολογική οιδιποδειακή θέση και την οδήγησαν σε αυτήν της ομοφυλοφιλίας, καθώς και για τους ψυχικούς δρόμους που διανύθηκαν σε αυτήν την διαδικασία. Μεταξύ αυτών των κινητήριων δυνάμεων, είναι ιδιαίτερως σημαντική, η αίσθηση που προκλήθηκε στο κορίτσι από την γέννηση του μικρού της αδελφού· και έτσι προτείνουμε, να ταξινομήσουμε αυτή την περίπτωση, ως μια ύστερα επίκτητη αντιστροφή [Inversion].

Παρόλα αυτά, σε αυτό το σημείο εφίσταται η προσοχή μας σε μια συσχέτιση, την οποία αντιμετωπίζουμε σε πολλά άλλα παραδείγματα, όπου η ψυχανάλυση έχει φωτίσει μια ψυχική διαδικασία. Όσο ακολουθούμε την εξέλιξη της περίπτωσης με αντίθετη φορά, ξεκινώντας από τα τελικά αποτελέσματα και πηγαίνοντας προς τα πίσω, η αλυσίδα των γεγονότων μας παρουσιάζεται συνεχής και θεωρούμε ότι εξασφάλισαμε μία πολύ ικανοποιητική έως και εξαντλητική ενδοσκόπηση. Αλλά, εάν διατρέξουμε τον αντίθετο δρόμο, εάν εκκινήσουμε από τις συνθήκες που βρέθηκαν μέσω της ανάλυσης και προσπαθήσουμε να τις ακολουθήσουμε μέχρι να βρούμε το αποτέλεσμα, τότε χάνεται πλέον η εντύπωση μιας αναγκαίας ακολουθίας συμβάντων που δεν θα μπορούσε να είχε καθοριστεί διαφορετικά. Αντιλαμβανόμαστε αμέσως, ότι το αποτέλεσμα θα μπορούσε να ήταν διαφορετικό και αυτό το διαφορετικό θα μπορούσαμε να το κατανοήσουμε και να το ερμηνεύσουμε εξίσου καλά. Συνεπώς η σύνθεση δεν είναι εξίσου ικανοποιητική όσο η ανάλυση· με άλλα λόγια, δεν θα ήμασταν σε θέση να προβλέψουμε την φύση των αποτελεσμάτων από την γνώση των συνθηκών.

Είναι πολύ εύκολο να ανάγουμε αυτή τη θλιβερή γνώση στα αίτια της. Ακόμη και υποθέτοντας την κατοχή μιας πλήρους γνώσης των αιτιολογικών παραγόντων, που είναι καθοριστικοί για μία ορισμένη επιτυχία, δεν τους γνωρίζουμε, παρά μόνο σύμφωνα με την ποιοτική τους ιδιαιτερότητα και όχι σύμφωνα με τη σχετική [relativ] τους δύναμη. Κάποιοι από αυτούς τους παράγοντες, πολύ αδύναμοι, θα κατασταλούν από άλλους και έτσι δεν θα ληφθούν υπόψιν στο τελικό αποτέλεσμα. Αλλά εμείς δεν γνωρίζουμε ποτέ εξ' αρχής, ποιες από τις καθοριστικές στιγμές θα αποδειχθούν ως οι πιο αδύναμες και ποιες ως οι πιο ισχυρές. Μόνο στο τέλος μπορούμε να πούμε, ότι αυτές που καθιερώθηκαν, αυτές ήταν οι πιο ισχυρές. Έτσι η σύνδεση των αιτιών μπορεί να αναγνωρισθεί κάθε φορά με σιγουριά, εάν ακολουθήσουμε την αναλυτική κατεύθυνση, ενώ αντίθετα η πρόβλεψή τους, αν ακολουθήσουμε την συνθετική κατεύθυνση, είναι αδύνατη.

Δεν θέλουμε όμως και να ισχυριστούμε ότι κάθε κορίτσι, του οποίου η δίψα αγάπης, όπως προέρχεται από την οιδιπόδεια θέση των εφηβικών χρόνων, που θα βιώσει μια τέτοια απογοήτευση, θα καταλήξει αναγκαστικά στην ομοφυλοφιλία. Αντιθέτως, άλλου

είδους αντιδράσεις, είναι σίγουρα πολύ πιο συχνές σε αυτό το τραύμα. Οπότε, σε αυτό το κορίτσι, πρέπει να είναι άλλες οι ιδιαίτερες στιγμές που είχαν καθοριστική σημασία, στιγμές εκτός του τραύματος, πιθανόν εσωτερικής φύσεως. Και πράγματι, δεν έχει και καμία δυσκολία να τις καταδείξει.

Ως γνωστόν, ακόμη και τα φυσιολογικά άτομα χρειάζεται να διανύσουν μια κάποια περίοδο, πριν να εγκατασταθεί οριστικά ο καθορισμός [η επιλογή Σ.τ.Μ.] σχετικά με το φύλο του ερωτικού αντικειμένου. Ομοφυλόφιλοι ενθουσιασμοί, φιλίες αισθησιακά τονισμένες και με μια νότα σεξουαλικότητας είναι πολύ συνηθισμένες και για τα δύο φύλα στα πρώτα χρόνια μετά την εφηβεία. Αυτή ήταν και η περίπτωση του κοριτσιού μας, στην οποία, όμως, αυτές οι φυσικές τάσεις αποκαλύφθηκαν αναμφίβολα πιο ισχυρές και διήρκεσαν πιο πολύ σε σχέση με άλλους εφήβους. Σε αυτό προστίθεται το γεγονός, ότι οι προάγγελοι της επερχόμενης ομοφυλοφιλίας είχαν πάντα απασχολήσει την συνειδητή της ζωή, ενώ η θέση που απορρέει από το οιδιπόδειο σύμπλεγμα είχε παραμείνει ασυνείδητη και αναγγελλόταν μόνο με κάποια συγκεκριμένα σημάδια, όπως η τρυφερή της συμπεριφορά προς τον μικρό αγόρι, όπως προηγουμένως είπαμε. Στο σχολείο της ήταν ερωτευμένη για καιρό, με μια δασκάλα σοβαρή και απόμακρη, που αποτελούσε για εκείνη ένα προφανές υποκατάστατο της μητέρας της. Είχε δείξει ένα ενδιαφέρον ιδιαίτερα ζωηρό για κάποιες νεαρές μητέρες, αρκετά πριν την γέννηση του αδελφού της και σίγουρα σε μια περίοδο αρκετά πρωθύστερη από την πρώτη επίπληξη εκ μέρους του πατέρα. Έτσι λοιπόν η λίμπιντο της προσέτρεχε από πολύ παλιά σε δύο τάσεις, όπου η πιο επιφανειακή θα μπορούσε να ονομαστεί άνετα ομοφυλοφιλική. Αυτή η τάση ήταν πιθανότατα η άμεση και αμετάβλητη συνέχεια μιας παιδικής προσκόλλησης στη μητέρα. Είναι πιθανό, ότι η ανάλυση μας δεν ανακάλυψε τίποτε άλλο, παρά την διαδικασία η οποία, αξιοποιώντας μια ευνοϊκή αφορμή, οδήγησε την βαθύτερη ετεροφυλόφιλη λιβιδινική τάση, σε μια εκδηλωμένη ομοφυλόφιλη.

Επιπλέον η ανάλυση έδειξε ότι το κορίτσι παιδιόθεν, έφερε ένα ισχυρά τονισμένο "σύμπλεγμα ανδροπρέπειας". Ζωηρή και επιρρεπής στον τσακωμό, δεν ήταν καθόλου προδιατεθειμένη να μείνει πίσω, σε σχέση με τον λίγο μεγαλύτερο αδελφό της. Αφού επιθεώρησε τα γεννητικά του όργανα, ανέπτυξε ένα πολύ μεγάλο φθόνο για το πέος και σκέψεις που προέρχονταν από αυτόν τον

φθόνο συνέχιζαν μέχρι σήμερα απασχολούν την σκέψη της. Ήταν μια πραγματική φεμινίστρια, έβρισκε άδικο που τα κορίτσια δεν γέυονταν τις ίδιες ελευθερίες με τα συνομήλικά τους αγόρια και εγειρόταν εν γένει ενάντια στη μοίρα των γυναικών. Την περίοδο που ήταν στην ανάλυση, ιδέες εγκυμοσύνης και γέννας τις έβρισκε δυσάρεστες, υποθέτω και εξαιτίας της σωματικής παραμόρφωσης που συνδέεται με αυτές τις καταστάσεις. Ο κοριτσιίστικος ναρκισσισμός της, που είχε πάψει να προβάλλεται υπό την μορφή της υπερηφάνειας για την ομορφιά της, είχε αποσυρθεί σε αυτήν την αμυντική θέση¹⁶. Διαφορετικές ενδείξεις παρέπεμπαν στην ύπαρξη, στο παρελθόν, μιας πολύ ισχυρής τάσης προς την σκοποφιλία και την επιδειξιμανία. Όποιος δεν θέλει να δει ότι στην αιτιολογία υποβαθμίστηκαν οι επίκτητοι παράγοντες, θα παρατηρήσει ότι η συμπεριφορά του κοριτσιού που περιγράψαμε, δεδομένης της ισχυρής μητρικής προσκόλλησης, ήταν ακριβώς το επακόλουθο του συνδυασμού δύο παραγόντων: η αδικία από τη μητέρα εις βάρος του κοριτσιού [σε δεύτερη θέση, σε σχέση με τα άλλα παιδιά, Σ.Τ.Μ] και η σύγκριση που εγκαθιδρύθηκε μεταξύ των γεννητικών της οργάνων με αυτά του αδελφού της. Και εδώ είναι δυνατό να ανάγουμε στην εγγραφή πρώιμων εξωτερικών επιρροών κάτι που μπορούμε να το αντιληφθούμε ως ιδιοσυστατη ιδιαιτερότητα. Από την άλλη, ένα μέρος αυτής της επίκτητης προδιάθεσης - εφόσον δεχτούμε ότι όντως είναι έτσι - θα πρέπει να αποδοθεί σε μια έμφυτη προδιάθεση. Στην πράξη βλέπουμε πάντα μια συνεχή μίξη και συνδυασμούς αυτού, που στη θεωρία θα θέλαμε να ξεχωρίσουμε ως ένα ζεύγος αντιθέτων, αποτελούμενο από κληρονομικά και επίκτητα στοιχεία.

Εάν το πρότερο και προσωρινό τελείωμα της ανάλυσης, μας οδήγησαν να επιβεβαιώσουμε, ότι επρόκειτο για μια περίπτωση ύστερης επίκτητης ομοφυλοφιλίας, η τρέχουσα εξέταση του υλικού μας οδηγεί μάλλον στο συμπέρασμα ότι πρόκειται για μια εκ γενετής ομοφυλοφιλία, η όποια όπως φυσικά συμβαίνει, σταθεροποιήθηκε και εκδηλώθηκε ευκρινώς, μόνο κατά την περίοδο μετά την εφηβεία. Στην πραγματικότητα, κάθε μία από αυτές τις κατηγοριοποιήσεις, ανταποκρίνεται μόνο σε ένα μέρος των προς διαπίστωση περιστάσεων μέσω της παρατήρησης, ενώ παραβλέπει το άλλο. Σε

¹⁶ Σύγκρ.: στην είσοδο της Kriemhild στο «Τραγούδι των Nibelungen» (η Kriemhild ξεκαθαρίζει στη μητέρα της, ότι δεν θα επιτρέψει ποτέ σε άνδρα να την αγαπήσει, διότι η αγάπη ενός άνδρα θα της στοιχίζε την ομορφιά της).

αυτό το ερώτημα, το σωστότερο θα ήταν να μην δινόταν τόσο μεγάλη προσοχή.

Συνήθως, στην επιστημονική βιβλιογραφία για την ομοφυλοφιλία, δεν βρίσκουμε μια επαρκώς σαφή διάκριση, σχετικά με τα ερωτήματα της επιλογής αντικειμένου από την μια μεριά, και των έμφυλων χαρακτηριστικών και της θέσης ως προς το φύλο από την άλλη, ωσάν ο καθορισμός [επιλογή Σ.τ.Μ.] για το ένα σημείο να συνδεόταν απαραίτητα με τον καθορισμό [επιλογή Σ.τ.Μ.] για το άλλο. Εν τούτοις η εμπειρία δείχνει ακριβώς το αντίθετο: ένας άντρας με ιδιότητες κατ' εξοχήν ανδρικές που συμπεριφέρεται σύμφωνα με τον ανδρικό τύπο στην ερωτική του ζωή, μπορεί πάραυτα να είναι αντεστραμμένος [invertiert] σε σχέση με το αντικείμενο, να αγαπάει δηλαδή μόνο άντρες, αντί για γυναίκες. Ένας άνδρας, στου οποίου τα χαρακτηριστικά κυριαρχούν εντυπωσιακά οι γυναικείες ιδιότητες και ναι, στον έρωτα συμπεριφέρεται όπως μια γυναίκα, θα έπρεπε, ακριβώς λόγω αυτής της γυναικείας του θέσης, να προσανατολιστεί προς τον άνδρα ως ερωτικό αντικείμενο· ωστόσο και παρόλα αυτά αυτός μπορεί να είναι ετεροφυλόφιλος και στην επιλογή αντικειμένου του να επιδείξει ένα βαθμό αντιστροφής [Inversion], όχι μεγαλύτερο από τον μέσο όρο των φυσιολογικών ανδρών. Το ίδιο ισχύει και για τις γυναίκες, και για αυτές τα ψυχικά έμφυλα χαρακτηριστικά και η επιλογή αντικειμένου δεν είναι αδιάρρηκτα συνδεδεμένα. Το μυστήριο της ομοφυλοφιλίας ωστόσο, δεν είναι καθόλου απλό, όπως τείνουν να το παρουσιάζουν προς δημοφιλή χρήση: Μία γυναικεία ψυχή, που θα πρέπει λοιπόν να αγαπάει τον άνδρα, έχει ατυχώς καταλήξει σε ένα ανδρικό σώμα, ή μια ανδρική ψυχή, που ακαταμάχητα έλκεται από τις γυναίκες, είναι δυστυχώς φυλακισμένη σε ένα γυναικείο σώμα. Πολύ περισσότερο πρόκειται για τις ακόλουθες τρεις σειρές χαρακτηριστικών:

- Σωματικά έμφυλα χαρακτηριστικά (σωματικός ερμαφροδιτισμός)
- Ψυχικά έμφυλα χαρακτηριστικά (ανδρική και γυναικεία θέση)
- Είδος της επιλογής αντικειμένου,

τα οποία, ως ένα βαθμό, παραλλάσσονται το ένα ανεξάρτητα από το άλλο, και ανάλογα το άτομο, εκδηλώνονται σε πολλές και ποικίλες αντιμεταθέσεις [Permutationen]. Η βιβλιογραφία που είναι μεροληπτική, μας έχει δυσκολέψει στην κατανόηση αυτών των σχέσεων, μιας και για πρακτικούς λόγους, για τους μη γιατρούς, βάζει σε περίοπτη θέση το τρίτο στοιχείο, την επιλογή αντικειμένου, και εκτός τούτου, υπερβάλλει στο να επιμένει στην σχέση, μεταξύ αυτού και του πρώτου χαρακτηριστικού. Αυτή η βιβλιογραφία ωστόσο, αποκλείει την πιθανότητα μιας πιο βαθιάς κατανόησης σε όλα αυτά που ομοιόμορφα αναφέρονται ως ομοφυλοφιλία, διότι αρνείται να δεχτεί δύο ουσιώδη γεγονότα, τα οποία έχει αποκαλύψει η ψυχαναλυτική έρευνα. Το πρώτο γεγονός είναι, ότι οι ομοφυλόφιλοι άνδρες έχουν βιώσει μια προσκόλληση στην μητέρα ιδιαίτερος έντονη· το δεύτερο είναι, ότι σε όλα τα φυσιολογικά άτομα είναι πιθανό να βρεθεί, μαζί με την έκδηλη ετεροφυλοφιλία, μια πολύ σημαντική βαθμίδα λανθάνουσας ή ασυνείδητης ομοφυλοφιλίας. Εάν λάβουμε υπόψιν μας όλα αυτά τα ευρήματα, τότε η υπόθεση, ότι η φύση, σε μια ιδιαίτερη διάθεση, δημιούργησε ένα "τρίτο φύλο", πέφτει στο κενό.

Δεν επαφίεται στη ψυχανάλυση να λύσει το πρόβλημα της ομοφυλοφιλίας. Πρέπει να αρκεστεί, στο ότι μπόρεσε να ξεσκεπάσει τους ψυχικούς μηχανισμούς που καθορίζουν την επιλογή αντικειμένου και να ακολουθήσει τις οδούς από αυτούς τους μηχανισμούς προς την ορμική προδιάθεση. Σε αυτό το σημείο η ψυχαναλυτική έρευνα σταματά και δίνει το βήμα στην βιολογία, που ακριβώς τώρα, με τα πειράματα του Steinach¹⁷, κατάφερε να δώσει εξηγήσεις πολύ σημαντικές, αναφορικά με την επιρροή, που η πρώτη σειρά των χαρακτηριστικών ασκεί στην δεύτερη και στην τρίτη. Η ψυχανάλυση έχει κοινό έδαφος με την βιολογία, στο βαθμό που παίρνει ως προϋπόθεση, μια πρωταρχική αμφισεξουαλικότητα στο ανθρώπινο άτομο (καθώς και στα ζώα). Ωστόσο η ψυχανάλυση δεν μπορεί να διαφωτίσει την βαθιά ουσία αυτού, που με την συμβατική ή με την βιολογική έννοια αποκαλούμε "αρσενικό" και "θηλυκό," υιοθετεί αυτές τις δύο έννοιες και τις θέτει ως θεμέλιο στις εργασίες της. Εάν προσπαθήσουμε μια περαιτέρω αναγωγή, εξαχνώνεται η αρρενωπότητα σε δραστηριότητα και η θηλυκότητα σε παθητικότητα¹⁸, και αυτό είναι πολύ λίγο. Προσπάθησα

¹⁷ Σύγκρ.: A. Lipshütz, Die Pubertätsdrüse und ihre Wirkungen [Οι αδένες της εφηβείας και οι επιδράσεις τους, Σ.τ.Μ] (Bern, 1919).

¹⁸ Σύγκρ.: τις διατυπώσεις για αυτές τις δύο έννοιες στο «Τρεις μελέτες για την υστερία» (1905)

προηγουμένως να καταδείξω, σε ποιο βαθμό επιτρέπεται η προσδοκία, ή και κατά πόσο η εμπειρία το έχει ήδη επιβεβαιώσει, για το αν θα βρεθεί ένας ορθός τρόπος, και από το κομμάτι της διαφωτιστικής εργασίας που ανήκει στην ψυχανάλυση, να τροποποιηθεί η αντιστροφή [Inversion]. Εάν συγκρίνουμε την έκταση αυτής της δικιάς μας επιρροής, με τους ριζικούς μετασχηματισμούς που σε κάποιες περιπτώσεις επιτεύχθηκαν με τις εγχειρήσεις του Steinach δεν θα μας κάνει και μεγαλόπρεπη εντύπωση. Εν τω μεταξύ θα ήταν βιαστικό, ή προϊόν μιας επιβλαβούς υπερβολής, εάν από τώρα καλλιεργούσαμε ελπίδες για μια γενικής χρήσεως “θεραπεία” της αντιστροφής [Inversion]. Οι περιπτώσεις της ανδρικής ομοφυλοφιλίας, που ο Steinach είχε επιτυχώς θεραπεύσει, εκπλήρωναν την όχι πάντα υπάρχουσα συνθήκη, ενός ξεκάθਾਰου σωματικού “ερμαφροδιτισμού”. Προς το παρόν, δεν είναι σαφές, πώς θα μπορούσε η γυναικεία ομοφυλοφιλία να θεραπευτεί με ανάλογο τρόπο. Εάν η θεραπεία θα πρέπει να συνίσταται στην απομάκρυνση των ωοθηκών που είναι πιθανώς ερμαφροδιτικές και στην μεταμόσχευση άλλων ωοθηκών, που ελπίζουμε να είναι μονόφυλες, αυτό θα έχει ελάχιστες πιθανότητες να μπορεί πράγματι να εφαρμοστεί. Ένα γυναικείο άτομο που αισθάνεται άνδρας και που έχει αγαπήσει με ανδρικό τρόπο, πολύ δύσκολα θα δεχτεί την επιβολή του γυναικείου ρόλου, εάν πρέπει να πληρώσει αυτήν την μεταμόρφωση, που δεν είναι πάντα επωφελής, με την παραίτηση από την μητρότητα¹⁹.

¹⁹ Συγκρ.: τις διατυπώσεις για την ομοφυλοφιλία στις «Τρεις μελέτες για την θεωρία της σεξουαλικότητας» (1905), [εκδόσεις Επίκουρος υποσημείωση 12, σελ.132], Σ.τ.Μ, όπου ο Freud σε μια προσθήκη που έκανε σε μια μακρά υποσημείωση το 1920 (δηλαδή μετά την συγγραφή της παρούσας εργασίας), μιλάει για άλλη μια φορά για τα πειράματα του Φυσιολόγου και Βιολόγου Eugen Steinach (1861-1944) που κατάφερε με την πειραματική μέθοδο του ευνουχισμού και την ακόλουθη εμφύτευση γεννητικών αδένων του άλλου φύλλου σε διάφορα είδη θηλαστικών να μετατρέψει τα αρσενικά σε θηλυκά και αντίστροφα. Ξαναπιάνει το θέμα στο κεφ. 3 της εργασίας του για την Ζήλεια, την παράνοια και την ομοφυλοφιλία (1922).

